

(İŞ)İD ÇERÇEVE METNİ

(İŞ)İD'i büyüten etkenler nelerdir
(İŞ)İD'de ideoloji ve kimlik nasıl inşa edilmiştir
(İŞ)İD'in toplumsal tabanı ve ittifakları kimlerden oluşur ?

Muhammed Cihad EBRARİ

Danışman
Nazan ÜSTÜNDAĞ

 samer
siyasal ve sosyal araştırmalar merkezi

İSLAM DEVLETİ ÇERÇEVE METNİ

Sunuş:

İslam Devleti'nin¹ son zamanlarda Ortadoğu'da genişleyerek ilerlemesi, Suriye ve Irak'ta çok çeşitli cephelerde savaşması ve kontrol altında tuttuğu topraklarda bir yandan katliamlar yaparken bir yandan da yerel aktörlerle iş birlikleri kurarak bir toplumsal hareket haline gelmesi, Ortadoğu uzmanları başta olmak üzere herkesin dikkatini çekiyor. SAMER olarak bizler de Ortadoğu'da yaşanan değişimleri anlamak ve Ortadoğu ölçeğinde tutarlı, özgürlükçü ve eşitlikçi bir siyaset geliştirmek için etkisi Ortadoğu'yu da aşmış olan İslam Devleti yapısını tüm yönleriyle tanımak ve yakinen takip etmek gerektiğine inanıyoruz. Kanımızca İD hakkında ne kadar çok söz söylenmiş olursa olsun, hala Ortadoğu'nun içinden yapılmış bilimsel çalışmaların azlığı ciddi bir eksikliktir. Bu bağlamda, bir başlangıç yapmak adına, geniş kesimler için bir tartışma çerçevesi sunmasını umduğumuz bu çalışmayı hazırladık.

Ortadoğu'da son yıllarda yaşanan gelişmelerin klasik yaklaşımlarla, bildik paradigmlar içinden ve verili kavramlarla anlaşılması oldukça güç bir hal almıştır. Ne Batı güçlerinin ne de bölge devletlerinin çıkarlarına ve planlarına dayalı stratejik analizler, ne pozitivist bilimin toplumu ve siyaseti anlamaya yönelik oluşturduğu makro ve mikro denklemler, ne de sınıf ve sermaye çelişmesini merkezine alan marksizm, Ortadoğu'da yaşanan savaşları, ortaya çıkan irili ufaklı onlarca örgütü ve bağlantılarını, devletlerin ve toplumların çelişkili izleklerini anlamaya ve anlatmaya yetmemektedir. Kanımızca Ortadoğu'da siyasi ve toplumsal oluşumları değerlendirmek için bir yandan farklı devletlerin ve coğrafyaların modernite ve kapitalizme eklenme biçimlerine bakarken, bir yandan da bu coğrafyalarda hüküm süren hegemonik güçlerin kendi aralarında cereyan eden ve Batı dünyası dolayısıyla yürütülen rekabetlere dikkat etmek gerekir. Aynı şekilde bir yandan Ortadoğu'nun derin hafızasının, mezhepler, ulusal ve etnik kimlikler çerçevesinde ne şekillerde güncellendiğini takip ederken, bir yandan da toplumsal hayatta baskı ve zulme karşı gelişen direnişleri düşünmek gerekir. Yine Ortadoğu'nun yönetsel ve ekonomik krizlerinin aşılması için ortaya çıkan farklı halk hareketlenmelerinin var olan iktidarları nasıl beslediği ya da dönüştürdüğü de anlaşılmalıdır. SAMER olarak, çözümlenemeyen yetersiz kalan hatta kimi zaman toplumsal krizleri derinleştirerek bir parçası olan yaklaşımları aşmaya çalışıp, yeni bir 'Ortadoğu'da hakikat arayışı' çabası ile İslam Devleti çerçeve metnimizle başlayacak olan Ortadoğu çalışmalarımıza yön vermek niyetindeyiz.

İD hakkında yapılan haberlerin önemli bir çoğunluğu propaganda ve karşı propaganda amacı taşıdığı, kamuoyu en fazla İD ile ilgili "skandal" değer taşıyan bilgileri önemseyen ve birçok siyasi aktör, birbirleriyle mücadelelerini İD hakkındaki söylentiler üzerinden yürüttükleri için İD ile ilgili sağlıklı çıkarımlar yapmak kolay değildir. İslam Devleti Çerçeve Metni, İslam Devleti hakkında görece bilimsellik taşıyan çalışmalar, İD'ye yakın sitelerin takibi ve Afganistan'dan başlayarak günümüze kadar süren çeşitli cihatlarla katılmış kişilerle görüşmelere, Irak ve

---

¹ İslam Devleti (İD), eski ve meşhur ismiyle İŞİD ya da DAİŞ.

Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'nun muhtelif bölgelerinde yapılan saha araştırmalarına dayanarak hazırlanmıştır.

Bu çerçeve metinde, İslam Devleti örgütünün bugünkü siyasi, askeri ve toplumsal konumunu, Sovyet-Afgan savaşından itibaren ortaya çıkışı, büyüüşü, girdiği ilişkiler, liderleri, ayrışmaları ve ittifaklarını izleyerek açıklamaya çalışacağız. Ayrıca İD'nin ideolojik ve düşünsel arka planını tartışacak ve bu arka planın toplumsallaşma serüvenini anlatacağız. Son olarak bundan sonra İD ile ilgili yürütülecek siyasi ve toplumsal analizlere yön vermesini umduğumuz başlıkları sıralayacağız. Kanımızca orta vadede İD, Ortadoğu coğrafyasının bir gerçekliği olarak var olmayı sürdüreceği gibi Ortadoğu'daki çatışmalı durum da devam edecektir. Bu sebeple Ortadoğu'yu anlamak için ivedi olarak hem siyaset bilimin, hem toplumbilimlerin, hem tarihsel anlatıların hem de antikapitalist analizlerin keşiştiği bir yeni paradigmanın temelleri bir an evvel atılmalıdır.

İÇİNDEKİLER

Giriş	5
1. TARİHSEL ARKA PLAN: EL KAİDE’NİN OLUŞUMU VE GELİŞİMİ	7
1.1. Usame Bin Ladin ve Abdullah Azzam	7
1.2. Taliban Dönemi	8
1.3. Usame Bin Ladin ve El Kaide’nin Amerika Düşmanlığı	10
1.4. Taliban’la Birlikte Afganistan’a Dönüş ve 11 Eylül	10
1.5. Irak İşgali ve Irak El Kaidesi; Yani Bugünkü Adıyla İslam Devleti	14
2. İŞİD’İN ORTAYA ÇIKIŞI: IRAK VE SURİYE SAVAŞLARI	14
2.1. Musap Zerkavi ve Zerkavi-Zevahiri Çekişmesi	14
2.2. Irak El Kaide'sinin El Kaide'yi Aşması, Iraklılaşması ve Irak İslam Devleti	16
2.3. Ebubekir El Bağdadi Dönemi	17
2.4. İŞİD ve İŞİD - Nusra Cephesi Çatışması	19
2.5. İD - Nusra Çatışmasında Dış Faktörler ve İD’nin Dış İlişkileri	20
2.6. Türkiye ve İslam Devleti	24
2.7. Kürtler, Rojava ve İslam Devleti	25
3. İSLAM DEVLETİ’NİN TOPLUMSAL İLİŞKİLERİ	25
3.1. Irak ve Suriye'de İD'yi Güçlendiren Etkenler	29
3.2. İD’nin Irak ve Suriye Dışındaki Varlığı	30
3.3. İD ve İD’ye Karşı Uluslararası Koalisyon	30
3.4. Kadınlar ve İD	30
4. İSLAM DEVLETİ’NDE İDEOLOJİ VE KİMLİK	33

4.1. İD'nin İdeolojik - Dini Dayanakları, İslam ve İslam Devleti	34
4.2. Selefi Sünnilik	35
4.3. Şiddet ve İD	37
Sonuç	38

Giriş

Batı dünyası tarafından “Ortadoğu” olarak tanımlanan coğrafya, tarih boyunca dünyanın gündemini belirlemiştir. Ortadoğu’da etkisi olmayan hiçbir güç ne kadar geniş bir hakimiyet alanına sahip olursa olsun bir dünya gücü olarak görülmemiş, Ortadoğu’da etkisi olan siyasi aktörler ise tüm dünyada gündemleşmeyi başarmış ve küresel siyasetleri belirlemiştir. Elbette bunun tek sebebi olarak Ortadoğu’nun yer altı ve yer üstü kaynaklarının görülmesi, her şeyin ekonomi-politiğe indirgenmesi Ortadoğu’da körlüğe yol açar. Şüphesiz enerji kaynakları bu coğrafyanın “Ortadoğu”laşmasında önemli bir faktördür. Ancak Ortadoğu’nun jeopolitik önemi, ekonomik kaynakların çok ötesinde nedenlere sahiptir. Günümüzde tümüyle siyasallaşan ve neredeyse bütün farklı türevlerinin güç merkezi haline geldiği Ortadoğu merkezli İslam’ın, Batı tarafından kontrol edilme çabaları bile Ortadoğu’nun jeopolitik önem kazanmasında başlı başına önemli bir nedendir. Nitekim birçok düşünür Ortadoğu’daki İslami yönetim, yaşam ve bilme biçimlerinin Batı modernitesine karşı en önemli hegemonik güç olma potansiyeli taşıdığını belirtir.²

Ortadoğu’nun modern tarihte savaşırsız bir dönemine rastlamak mümkün değildir. Ancak günümüzde Ortadoğu’da yaşanan tarihsel kutuplaşmalar ve ittifaklar, toplumsal hafızada derin izler bırakan aşiret ve mezhep yapılanmaları, çeşitlilikleri yok sayan ve muhalefeti bastıran tek kimlikçi devlet kurumsallaşmaları yanında modern teknoloji ve sermaye çıkarları da bölgede süregelen savaşta gittikçe daha belirgin rol oynamaktadır. Ayrıca unutmamak gerekir ki ne kadar güçlü bir siyasi, askeri ve ekonomik otoriteye dayanırsa dayansın Ortadoğu’ya yapılan dış müdahaleler başarısızlıkla sonuçlanmakta ve neredeyse her zaman hesapta olmayan gelişmelere yol açmaktadır. Jeopolitik çıkarlar gözetilerek yapılan bu müdahaleler, hemen her zaman Ortadoğu coğrafyasının topraklarına ve kimliklerine kazınmış ayrışmaları, farkları ve güç mücadelelerini harekete geçirmiştir. Tıpkı Amerika’nın Irak işgali ve Suriye’de süregelen savaş esnasında rejim ve karşıtları tarafından harekete geçirilen mezhep çatışmaları örneğinde olduğu gibi, bu hareketlenmeler kendi öz dinamiklerini oluşturarak müdahalelerin niyetlerini boşa çıkarmış, kimi zaman müdahalelerin ötesinde yıkımlar doğurmuştur.

Her ne kadar Ortadoğu’ya dış müdahaleler tarihi, Birinci Dünya Savaşı öncesine dayandırılabilir olsa da Sovyetler’in yıkılmasıyla soğuk savaşın sona ermesinin Ortadoğu’da sıcak savaş bir üst evreye taşıdığı bilinmektedir. Sovyet-Afgan savaşı olarak bilinen savaş,³ günümüz İslamcılığındaki ‘cihatçı’⁴ çizginin dirilişidir. 1980’li yıllar boyunca Batı ülkeleri ve Sünni İslam dünyasındaki müttefik rejimlerin maddi, siyasi ve askeri büyük desteğiyle on binlerce ‘mücahit’ Afganistan’da işgalci konumunda olan SSCB ile savaşmak için Afganistan’a gitmiş, Türkiye ve Arap ülkeleri başta olmak üzere İslam dünyasında, büyük ödenekler ayrılan

² Ahmad, Akbar. Postmodernism and Islam. Routledge, London, 1992.

³ 27 Aralık 1979 – 15 Şubat 1989 tarihleri arasında Afganistan’da sıkışmış durumda olan sol hükümetin SSCB’yi müdahaleye çağırması sonucu ‘mücahitlerle’ Sovyetler arasında yaşanan savaş. Sonuç olarak Sovyetler geri çekilmek zorunda kaldı ve Afganistan’da ‘mücahitler’ arasında iç savaş çıktı.

⁴ Kuran kavramlarından olan ‘cihat’ esasında –özellikle siyasi ve sosyal olmak üzere- her alanda verilen mücadelenin, gösterilen çabanın, gayretin genel bir ifadesidir. Egemen İslam anlayışında ise ‘cihat’, ‘kıtal’ yani savaşla eş görülmüştür. ‘Yeryüzüne İslam’ı hakim kılma’nın en kutsal hedef olduğuna ve bu hedefe giden öncelikli ve kutsal yöntemin ‘cihat’ yani savaşmak olduğuna inananlara ‘cihatçı’ ‘cihadist’ denilmektedir.

ve daha çok Sünni İslam üzerinden yürütülen komünizme karşı mücadele faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Ancak şunu unutmamak gerekir ki Sovyetlere karşı 'Afgan mücahitleri' desteklemekte yarışan bu ittifakın tek hedefi SSCB değil aynı zamanda 1979'da gerçekleşen İran devrimiyle sinyali veren Ortadoğu'daki Şii ekseninin de uyanışıdır. Böylelikle Şiilerle Sünniler arasındaki 600'lü yıllarda başlayan⁵ ve devam eden güç çekişmesi yeni bir boyut kazanmış ve devrimle birlikte bölgede laik-dindar ikileminin yanı sıra Sünni-Şii ikileminin de kurucu bir güç haline gelmesine sebep olmuştur.⁶

Nitekim çoğu, krallık ve emirlik yönetimi olan Sünni-Arap rejimleri İran devriminden sonra, Afganistan'daki mücahitlerin öncülüğünde İran'ın doğudan da Sünni bir devlet tarafından kuşatılmasını amaçlıyorlardı. Ayrıca SSCB'ye karşı oluşan Batı ve Sünni-Arap ittifakı aynı dönemde ve devrimden hemen sonra İran'a karşı savaş açan Saddam liderliğindeki Irak'ın da tam destekçisiydi. Yıllar sonra yine aynı Batı ve Sünni-Arap ittifakının Suriye rejimine karşı 'muhafiflerin' tam destekçisi olacağı gibi.

Kısacası Afganistan cihadı (Sünni) ve İran İslam Devrimi (Şii), İslamcılık için yeni bir milat olmuştur. Batı için ise zaman içinde artık asıl tehlike Sol-Sovyet gücü olmaktan çıkmıştır. İslamcılık her şekliyle nihayetinde Batı için bir tehdit olarak görülse dahi Sünni İslamcılık, daha çok tehlikeli kabul edilen Şii İslamcılığa, 'sol'a ve doğu bloğa karşı gizli bir müttefik haline getirilmeye, batı için yararları zararlarından daha çok olan bir güce dönüştürülmeye birçok açıdan⁷ müsaittir. Bu sayede İslam dünyası devletleri ve özellikle Arap rejimler Batının en güçlü dayanağı ve müttefikleri olmuştur.

Aynı esnada Filistin ve Lübnan başta olmak üzere Ortadoğu'da toplumsal sorunların artık kendini sol çatılarda değil, İslamcı ya da İslami ve muhafazakar çatılarda açığa çıkacağı yeni bir dönem başlamıştır.⁸ Bunların arasında El Kaide, enternasyonal karakteri, modern teknolojileri cihadın örgütlenmesinin önemli bir parçası yapması, toplumsal ve aşiret ağları üzerinden çok geniş bir coğrafyada etki alanı yaratabilmesi ve şiddeti görsel bir şölene dönüştürerek küresel sahneye damga vurması açısından ayrı bir yer tutuyordu.

⁵ 632 yılında Hz. Muhammed'in ölümüyle birlikte Sünni-Şii kamplaşması kendini göstermiştir.

⁶ Ortadoğu'da toplumsal muhalefetin ve siyasal iktidarın İslamcılık çerçevesinde örgütlenmesi, Ortadoğu'nun topyekün olarak İslami tanımlaması içinde yer alması ulus-devlet ve kapitalizm tarihlerinden bağımsız ele alınamaz. Ulus devletlerin Türkiye başta olmak üzere Müslüman olmayan toplulukları katli ve göçe zorlamaları, İsrail devletinin kurulmasıyla birlikte ortaya çıkan Müslüman-Yahudi gerginliği Ortadoğu'nun homojenleşmesinde önemli rol oynamıştır. Buna rağmen yüzyıl başından 1980lere kadar olan dönemde toplumsal muhalefetler kendilerini sol çatılarda örgütlemiş ve sol söylemlerle ifade etmiştir (bkz. Prashad, Visjay "Anatomy of the Islamic State," The Marxist XXX 3 Julseptember 2014). Özetle modern tarih anlatılarında Ortadoğu'nun İslami karakterinden çok, İslamlaşma serüveninden bahsetmek gerekir.

⁷ Sünni-Araplarla tarihsel ortaklıklar, Sünni gelenekte iktidarcılığın daha baskın ve egemen İslam mezhebi olması, Sünni/Arapların bölgede Şii/Fars politikalarına karşı tarihsel konumunun önemi gibi başlıca etkenler sıralanabilir.

⁸ Bu açıdan bakıldığında reel sosyalizme eleştirel yaklaşımlar sonrası paradigmasal değişimlere gitmiş olsa bile, Ortadoğu'da toplumsallaşmış bir hareket olarak hem sol kalmış hem de güçlenmeye devam etmeyi başarmış tek hareketin PKK olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çerçeve metnin birinci kısmında El-Kaide'den başlayarak İslam Devleti'ni ortaya çıkaran ve binlerce Müslümanı farklı coğrafyalardan Selefileşerek cihat için bir araya getiren siyasi ve tarihsel süreci irdeleyeceğiz. İkinci bölümde İslam Devleti'nin bugünkü örgütlenmesinin toplumsal boyutlarını ele alacağız. Üçüncü bölümde İslam Devleti'nin Selefilik ve şiddetle olan ilişkilerini ele alacağız. Son bölümde ise daha fazla tartışılmasını önerdiğimiz başlıkları sıralayacağız.

1. TARİHSEL ARKA PLAN: EL KAİDE'NİN OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

1.1. Usame Bin Ladin ve Abdullah Azzam

1979 yılında Suudi Arabistan'dan Afganistan'a cihat için giden binlerce kişi içerisinde çok genç ama çok zengin biri bulunuyordu. Bu kişi Usame bin Ladin'di. Ladin Ailesi Suudi Ailesi'nden sonra Arabistan'ın en zengin ailesi olarak bilinmektedir. Ortadoğu'nun en büyük müteahhitlerinden olan Usame bin Ladin'in babası Muhammed bin Ladin bir helikopter kazasında öldükten sonra Usame bin Ladin'e kalan servetin 250 milyon dolar olduğu iddia edilmiştir.⁹ Bin Ladin SSCB'ye karşı bizzat savaşmış, hatta Celalabat'ta yaralandığı iddia edilmiştir.¹⁰ Ladin, resmi ve gayri resmi hiçbir dini tahsili olmamasına rağmen cihattaki önderlik misyonundan dolayı 'şeyh' olarak anılmış ve fetva verme liyakatinde görülmüştür.

Afganistan'a giden mücahitler farklı kanallarla geldiklerinden, farklı yerel direniş gruplarına katılmıştır. Ancak Filistinli Abdullah Azzam, Afgan cihadında tüm yabancı mücahitlerin sembolü ve lideri olarak kabul görmüş ve bu mücahit potansiyelini bir çatı altında örgütlemeye çalışmıştır. Usame bin Ladin ve El Kaide'nin ikinci ismi Eymen el Zevahiri küresel cihat örgütlenmesinin temelini atan Abdullah Azzam'la Afganistan'da tanışmış ve her ikisi de Abdullah Azzam'ın küresel cihat perspektifinden oldukça etkilenmiştir.¹¹

Abdullah Azzam 1941 yılında Filistin'de doğmuştur. Suriye, Mısır, Ürdün ve Arabistan'da eğitimini tamamlayan Azzam, Afganistan cihadına daha aktif destek vermek için 1984 yılında Pakistan İslam Üniversitesi'nde ders vermeyi bırakıp sınır kenti Peşaver'e taşınmıştır. Siyasi ve cihadi perspektifinde İhvan çizgisi¹² ve liderlerinden etkilenmiş olan Abdullah Azzam 'cihadizm' denilen küresel cihat doktrinini geliştirmiştir. Bu doktrin genel hatlarıyla İslam geleneğinde önemli bir yeri olan ancak sönmüş durumdaki cihat fiiliyatını toprakları

⁹ سيرة فلقة ونهاية شعبة - ابن لادن - <http://www.alriyadh.com/631562>

¹⁰ Hedefteki adam: Usame bin Ladin - http://dosyalar.hurriyet.com.tr/abd_operasyon/ladin.asp

¹¹ Emin Demirel, "Ölüm Arabaları", İstanbul: IQ Yayıncılık, 2004, s. 26.

¹² Hasan el Benna tarafından 1928 yılında kurulan ve İslam-Arap dünyasının çoğunda örgütlü olan siyasi toplumsal harekettir. Çoğu İslamcı hareket ve liderlerini etkilemiştir. İhvacılık ve Selefi-Vahhabi akımları tarihsel, ideolojik ve siyasi konumlanmalarındaki farklılıklar sebebiyle çatışan iki İslamcı akımdır. Özellikle Vahhabilik ve Krallık-Emirlik yönetimindeki Arap ülkeleri, İhvan'ı kendileri için tehdit olarak görürler. İhvan daha tabana dayalı bir siyasal İslam savunurken Vahhabilik yukarıdan bir şariat anlayışına sahiptir. Emirlik ve krallıklarla iktidarlarını ayakta tutabilen Arap liderler topluma dayalı bir siyasi İslami muhalefeti kabul etmemektedir. Aynı zamanda İhvan çizgisi Türkiye İslamcılığıyla ve Ak Parti ile, Arap rejimleri içerisinde özgün bir konumu olan Katar'la ve koşullara göre bazen de İran'la ittifaklara girebilmektedir.

işgal edilen ve sömürülen Müslümanlara tek alternatif yol olarak yeniden gündeme getirmeyi amaçlamaktadır. İslamcılığın hızla yayıldığı bu süreçte Selefi karakterli cihat perspektifi oldukça ilgi görmüş ve Abdullah Azzam'ı günümüz her ekolden cihatçıların tartışmasız manevi önderi haline getirmiştir. Azzam, Afgan-Sovyet Savaşı bittikten sonra örgütlenme çalışmalarına hız verdiği bir süreçte faili meçhul bir bombalı suikast sonucu 1989 yılında öldürülmüştür.¹³

Usame bin Ladin, yardımcılığını yaptığı Abdullah Azzam henüz öldürülmeden önce onun düşüncelerinden yola çıkarak, maddi gücünü kullanarak ve Eymen el Zevahiri'nin de fikinsel destekleriyle kendi kamplarını kurmaya başlamıştır. Bu kamplarda dünyanın her yerinden binlerce gönüllü eğitim almış ve gönüllülerin bilgisayarlarda veri tabanı oluşturulmuştur. Bu sicil programından esinlenerek harekete veri tabanı anlamındaki 'El Kaide' denilmeye başlanmıştır.¹⁴ Böylelikle teorisyenliğini Abdullah Azzam'ın yaptığı 'cihatçılığın' küresel çapta organize edilmesinin pratik adımı Usame bin Ladin tarafından atılmıştır.

Yaptığımız görüşmelere göre kamplarda mücahitlere en saygın hocalar ders, en yetenekli komutanlar askeri eğitim vermekteydi ve askeri malzemelerde hiç sıkıntı yaşanmıyordu. El Kaide kampları hem Sovyetlere karşı Batı ve Arap ülkelerinden yığınla gönderilen silahlardan nasiplenmiş, hem Sovyetler'den bir orduya yetecek kadar ganimet kazanmış, hem de maddi gücü dolayısıyla dönemin en büyük silah pazarlarının kurulduğu Afganistan-Pakistan sınır bölgelerinden istediği kadar silah alabiliyordu. Bir diğer deyişle İD'nin bugün şaşırtan silahlı gücünün tohumları daha 1980'lerdeki El Kaide oluşumu ile atılmıştı.

Afganistan'da Sovyetler çekildikten sonra patlak veren, 1989-1994 yılları arasında cereyan eden ve ancak aşiretlerin birbirleriyle hakimiyet çelişkileri çerçevesinde anlam verilebilecek iç savaş El Kaide'yi pek olumsuz etkilemedi. Gene bölgede zamanın tanıklarıyla yaptığımız mülakatlara göre yaşanan ufak anlaşmazlıklar dışında iç savaşta yer alan mücahit taraflar 'yabancılar' ya da 'Araplar' dedikleri El Kaide'yi tanımış, kamplarının olduğu bölgelere girmemiş ve dostluk ilişkisi geliştirmiştir.

1.2. Taliban Dönemi

Mücahitler arasında yaşanan şiddetli iç savaş Afgan cihadıyla büyüyen Sünni İslamcılığı önemli ölçüde etkilemiştir. İç savaş sırasında Sünni İslam dünyasının efsane kahramanları birbirleriyle savaşıyor, birbirlerini öldürüyorlardı. Mücahitlerin birbirlerine yönelik katliamları, köy baskınları ve 'kadın kaçırma' olayları gündemden düşmüyordu. Öte yandan İran devrimiyle siyasi bir çatıya kavuşan Şii İslamcılık, İran-İrak Savaşı denilen¹⁵ ama aslında

¹³ العالم المجاهد الشهيد عبدالله عزام - http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبدالله_عزام

¹⁴ Kaf-ayn-dal kökünden gelen 'kaide' aynı zamanda kural, ilke, formül, yöntem ya da izlek anlamlarında da kullanılıyor.

¹⁵ 22 Eylül 1980 - 20 Ağustos 1988 tarihleri arasında yaşanan, Sünni-Arap ülkeleri ve bazı Avrupa ülkeleri tarafından kimyasal silahlara varana kadar her tür desteği alan Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak ile Irak Şiiileri ve Kürtleri dışında bir destekçi bulamayan, İmam Humeyni liderliğindeki İran arasında yaşanan şiddetli savaştır. Sonuç olarak iki taraf da zaferini ilan etti.

Irak'a yapılan yardımlar incelendiğinde, İran'a birçok devletin saldırısı olarak okunabilecek savaştan yenilmeden çıkabilmiş, Amerika ve İsrail'e açıkça meydan okuyan bir güç haline gelmişti. Bir diğer deyişle 1990'ların ortasında Sünni cephe ağır hasar almış, Şii cephe ise nispeten güçlenmişti.

Böyle bir süreçte Taliban ortaya çıktı. Sovyetlere karşı verilen savaşta taraf olan Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, Sovyetler çekildikten sonra patlak veren iç savaş ve karışıklıklardan hoşnut olmadıkları için istikrarı sağlayacak bir güç olarak gördükleri Taliban'ı çıkış sürecinde destekledikleri gibi, iktidarı sırasında da Taliban hükümetine resmi yardımlarda bulundular. Afganistan asıllı olan ama Pakistan'ın doğu sınır bölgelerindeki mülteci kampları ve medreselerinde eğitim gören Peştunlar¹⁶, 1994 yılında tanklardan toplara kadar silahlandırılarak, merkezi hükümeti oldukça zayıf olan ve diğer mücahit grupların da birbiriyle savaştığı Afganistan'a kanlı bir giriş yaptı. Öncülüğünü medreselerden çıkan öğrenciler yaptığı için hareket öğrenciler anlamına gelen 'Taliban' adını aldı.

Afgan örgütlerin çoğu gibi Hanefi mezhebinden olan Taliban da mezhepleri ret edip Şiiliği açıkça düşman kabul eden Selefi geleneğine bağlı El Kaide ile arasını iyi tuttu. Bu dönemde cihat kamplarında kalanlarla yaptığımız görüşmelerden Afganistan'da hemen her bölgeye kanlı çatışmalarla giren Taliban'ın, yabancı mücahitlerin kamp bölgelerine hediyelerle girdiği ve beraberlik mesajı verdiği anlaşılıyor. Şunu da belirtmek gerekir ki Taliban'ın çıkış yeri olan Diyobendi¹⁷ ekolü özgün bir dini yaklaşıma sahiptir. Diyobendi medreselerinin temelleri, ehli sünnet esasları ve Hanefi fıkhına¹⁸ dayanmakla birlikte ehli hadis¹⁹ ve tasavvuf²⁰ çizgisi de oldukça belirgindir. O yüzden Taliban'a yönelik 'Hanefi-Sünni' mezhep tanımlaması eksik kalacaktır. Yani Taliban'ın İslami çizgisini Selefilikten ayıran tek etken mezhepli ve Hanefi olması değil –ki dört Sünni mezhepten Selefilğe en uzak olanı Hanefi mezhebidir- aynı zamanda Selefilğin net karşı tavır aldığı tasavvufi gelenektir.²¹ Bu İslami çizgi ayrışmalarına rağmen El Kaide Taliban'la ciddi bir din-mezhep çatışmasına girmemiştir.

Afganistan-Sovyetler savaşı sonrası El Kaide, El Kaide savaşçıları ve genel olarak Selefi cihatçılar Afganistan, Bosna, Çeçenistan ve Keşmir gibi halkı Müslüman olan çatışmalı bölgelerde yer alan yerel direniş örgütleriyle sıkı ilişkiler kurdu, bunları etkiledi ve yön vermeye başladı. Yine yaptığımız görüşmelere dayanarak bu dönemde El Kaide'nin savaş hukukunda hemen hemen İD ile aynı sert izler görülse bile, farklılıklara tahammül etme ve yerel dinamiklerle uyum gösterme konusunda İD'ye nazaran daha esnek olduğunu söyleyebiliriz. Ancak zamanla yani güçlendikçe ve belli bölgelerde iktidar olunca temsilcisi

¹⁶ Afganistan ve Pakistan'da yaşayan ve Peştuca konuşan halk.

¹⁷ Hindistan ve Pakistan'da binlerce medresede varlığını sürdüren Diyobendilik ilk olarak 1866'da Delhi'ye bağlı Diyobend kasabasında Reşid Ahmed Ganguhi ve Muhammed Kasım Nanutevi tarafından kuruldu.

¹⁸ Hanefi mezhebinin alimlerinin bir sorun ya da olaya yaklaşımları(fetva) ve getirdikleri yorumlarıyla (içtihat) biçimlenen İslami teorik ve pratik uygulamalar.

¹⁹ Ehli hadis, hadis taraftarı, hadis yanlısı, hadisçi anlamındadır. 'Ehli rey' olarak bilinen yorum, görüş anlayışına karşıdır, İslami teorik ve pratik için yorumlara, kişisel görüşlere kapalıdır ve hadislerle yetinilmesi gerektiğini savunur. Selefiler ehli hadistir.

²⁰ İslam'ın iç ve manevi yönünün tasavvuf olduğuna inanılır. Tasavvufun Mistisizm'in İslam özelindeki hali olduğu ileri sürülmektedir.

²¹ "İslam Devleti'nde İdeoloji ve Kimlik" başlığı altında, Selefilik daha geniş bir şekilde ele alınmıştır.

oldukları dini-mezhebi geleneği hegemonik, baskıcı, otoriter ve tahammülsüz bir şekilde uygulamaya başladıkları anlaşılmaktadır.

1.3. Usame Bin Ladin ve El Kaide'nin Amerika Düşmanlığı

Cihatçı Selefi çizgi kendi dışındaki tüm sosyal-siyasi yapıları din-dışı ve düşman görür. Bu sebeple bu çizgiyle kurulacak en güçlü ittifak ve işbirliği dahi bir süre sonra çatışmaya dönüşmeye açıktır. Nitekim El Kaide gibi İD'nin de bugün tam olarak ne zaman ve kimle ittifak yaptığı da bu sebeple karmaşık anlatılara yol açmakta ve İD, Irak'ta olduğu gibi beklenmedik hedeflere de yönelebilmektedir.

Usame bin Ladin ve Suudi Arabistan ilişkileri Sovyetler'e karşı verilen savaş yılları boyunca oldukça ileri ve hatta resmi düzeyde seyretti. Arabistan tüm kurumlarıyla Usame bin Ladin'e değer veriyordu. Ladin savaş sonrası da bu ilişkilerin devam etmesi ve hatta Ortadoğu'daki etkinliğinin daha da artması beklentisi içindeydi. Saddam 1990'da Kuveyt'e girdikten sonra El Kaide Arabistan sınırlarında savunma gücü olarak konuşlanmayı arzuladı. Arabistan ise Amerika'dan destek istedi. Bu Arabistan'ın Usame bin Ladin ve El Kaide ile yaşayacağı sorunların başlangıcı olacaktı. ABD askerlerinin Arabistan'da konuşlanmasını İslam'a ve peygambere hakaret olarak ilan eden Usame bin Ladin, 1990'lı yılların başında Suudi Arabistan ve dolayısıyla ABD'ye karşı oluşan cephede yerini almış oldu.

El Kaide Amerika'ya karşı ilk doğrudan eylemini örgütlenme çalışmalarına başladığı Somali'de 1992 yılında yaptı.²² Daha sonraki yıllarda bilindiği gibi Pakistan, Arabistan, Kenya ve Tanzanya'da ABD'ye karşı bir dizi bombalı saldırı düzenledi. Usame bin Ladin artık açıkça en büyük savaşı ABD ile vereceğini ifade ediyor, "kafirler kutsal topraklardan çıkana kadar ABD ile savaşmak her Müslümana farzdır" diyordu.²³

1.4. Taliban'la Birlikte Afganistan'a Dönüş ve 11 Eylül

Çoğunluğunu Arapların oluşturduğu yabancı mücahitler iç savaş döneminde Afganistan'da kalmaya devam etseler dahi Usame bin Ladin her ihtimali göze alarak Sudan ve Yemen'e de büyük bir yatırım yapmıştır. Ancak 1992 yılında Sudan'a yerleşen Usame bin Ladin, uluslararası baskılara maruz kalan Sudan hükümetinin ülkeyi terk etmesi yönündeki mesajlar sonucunda 1994 yılında Taliban himayesinde Afganistan'a geri dönmüştür.²⁴ El Kaide tüm mezhep farklılıklarına rağmen, Taliban'la diğer mücahit örgütlerle kurduğu ilişkilerin çok ötesinde bir ilişki geliştirmiştir. Özellikle ilk dönemlerinde Taliban, El Kaide'nin, El Kaide de Taliban'ın önemli askeri ve siyasi desteğini görmüştür. Ancak 2000'li yıllara doğru

²² Bugün Somali'de hala güçlü varlık gösteren eş Şebab (Gençlik) örgütü El Kaide örgütlenmesidir.

²³ August 23, 1996: Bin Laden Declares War on the US

<http://middleeast.about.com/od/thisdayinmideasthistory/ig/August-21-August-27-in-Mideast/Bin-Laden-s-1996-Jihad.htm>

²⁴ Usame Bin Ladin Biyografisi - <http://www.milliyet.com.tr/usame-bin-ladin/>

gelindiğinde Taliban gittikçe dünya gözünde tehdit olarak görülmeye başlanan El Kaide yüzünden başının belaya girmesini istemiyor, Bin Ladin'i dizginlemeye, tehdit mesajlarına son vermeye çalışıyordu.

11 Eylül 2001'de dünyanın tek gündemi El Kaide ve Usame bin Ladin haline geldi. Dört yolcu uçağını ele geçiren 15'i Suudi Arabistan vatandaşı olan 19 intihar eylemcisinin hedefinde ikiz Kuleler, Beyaz Saray ve Pentagon vardı. Amerika'nın siyasi, askeri ve ekonomik merkezlerine sarsıcı ve mesaj yüklü bir saldırı planlanmıştı. İki kuleler ve Pentagon vurulurken Beyaz Saray'a yönelen uçak Pensilvanya kırsalına düştü. El Kaide'ye yakın çevreler diğer üç uçaktaki gibi o uçakta da beş eylemci olması gerektiğini, planlamanın o şekilde yapıldığını ancak beşinci eylemcinin son anda ABD'ye girişinde vize sorunu yaşadığını buna rağmen diğer dört eylemcinin eylemi sürdürme kararı aldıklarını ancak başarılı olamadıklarını iddia etti. ABD'ye yakın kaynaklar ise bu uçaktaki yolcuların eylemcilere müdahale ettiğini ve hedefine varamadan uçağın yere çakıldığını açıkladı. Sonuç olarak dünyayı uzun süre meşgul edecek çok büyük bir saldırı gerçekleştirilmiş oldu.

Saldırıları sonrası onlarca komplo teorisi öne sürüldü. Taliban, himayesi altında tuttuğu Usame bin Ladin ve El Kaide kamplarının bu saldırılarla ilgisi olmadığını iddia ediyordu. Ancak 'Şeyh Usame' görüntülü mesajlar yayınlıyor ve "Bundan sonra kafirler İslam topraklarından çıkana kadar hiçbir Amerikalının güvende olmayacağını" ifade ediyordu.²⁵ Taliban ne kadar yumuşak mesajlar vermeye çalışsa da Amerika Başkanı George Bush yaptığı açıklamada Taliban'dan Usame bin Ladin ve diğer El Kaidecileri teslim etmesini istedi ve aksi takdirde bedelini ödeyeceğini söyledi.²⁶

Taliban için zor günler başlamıştı. Afganistan ve belki biraz da Pakistan'da siyaset yapmak ve şeriatla hakimiyet kurmak dışında hiçbir emeli olmayan Taliban, mevcut hakimiyetini de kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyaydı. ABD ile ara formüllerde anlaşmak için Pakistan üzerinden birçok teklif sunan Taliban'a pazarlık kapıları kapatıldı.²⁷ Böylelikle El Kaide ile zorunlu bir ittifak dönemine daha girildi. Ekim 2001'de ise Amerika, İngiltere ile birlikte Afganistan'a havadan saldırmaya başladı. Afganistan'da Taliban iktidarını, El Kaide de kamplarını kaybetti. Afganistan'a yönelik müdahalede binlerce sivil yaşamını yitirdi, sakat kaldı, göç etmek zorunda kaldı. Ama gece gündüz, aylarca süren ve tonlarca bomba kullanılan koalisyon ve Kuzey İttifakı²⁸ saldırılarına rağmen El Kaide de Taliban da varlığını korudu ve direnişlerini sürdürdüler. Üstelik Taliban ve El Kaide'nin üst düzey liderleri mesajlar yayınlamaya da devam ettiler.

11 Eylül ve ardından gelen Afganistan işgali El Kaide'ye elbette bazı zorluklar getirdi. Örneğin, El Kaideliler 11 Eylül'den önce olduğu gibi istedikleri yere gidip gelemiyorlardı. Rahatlıkla, hatta silahlarla gezebildikleri Afganistan, Pakistan, Keşmir hattı onlar için artık ya ölüm ya

²⁵ قسم الشيخ اسامة بن لادن - <http://youtu.be/dm5SqWHUvfs>

²⁶ Transcript of President Bush's address - <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>

²⁷ Bush rejects Taliban offer to hand Bin Laden over -

<http://www.theguardian.com/world/2001/oct/14/afghanistan.terrorism5>

²⁸ Taliban rejimiyle mücadele eden eski devrik hükümet bileşenlerinin askeri birliği.

Guantanamo yoluydu. Uluslararası iletişim imkanları da ciddi olarak kısıtlandı. Ancak El Kaide zayıflamadı, bilakis İslam dünyasında daha fazla sempati topladı. Ne kadar zorlu olsa da dünyanın dört bir yanından binlerce kişi El Kaide'nin cihat davetine cevap verdi ve El Kaide'ye katıldı. İşte tam bu sıralarda gerçekleşen Irak işgali El-Kaide'ye örgütlenme ve strateji açısından yeni imkanlar sağladı.

1.5. Irak İşgali ve Irak El Kaidesi; Yani Bugünkü Adıyla İslam Devleti

ABD öncülüğündeki koalisyon Afganistan'dan sonra Irak'a sıra geldiğinin sinyallerini güçlü bir şekilde veriyordu. 2002 yılında CIA'in Irak'a müdahale için Irak'ta faaliyetler yürüttüğü herkesçe konuşuldu ve tartışıldı. ABD bir yandan Irak'ın gizli kitle imha silahları olduğunu ve İslamcı teröristlerle ilişkilendiğini öne sürerken, çeşitli iddialara göre CIA, Irak Kürtleri, Şiiileri, Türkmenleri ve hatta bazı Irak Baas²⁹ liderleri ve Irak ordusu komutanlarıyla anlaşmalar yapıyordu.³⁰

Pek çok politikacı ve araştırmacının yaptığı yorumlarda, Irak'ta Saddam rejimi devrildikten sonra Irak Sünnilerinin bir direngenliğinin kalmayacağı, Arap Sünniler içerisinde İslamcı üstelik El Kaide tandanslı bir direnişin gelişemeyeceği, Halepçe'de varlık gösteren, Kürt ve El Kaide bağlantılı örgüt olan Ensar-ul İslam'ın da küçük bir lokma olduğu görüşleri hakimdi. ABD ve diğer Batılı müttefikler, kendileri için çok zararlı bir rejim olmasa da yapacakları müdahale ile Irak'ta her açıdan çok daha yarar görecekları bir rejim hayaliyle müdahaleye giriştiler. Planlara göre Irak gibi önemli bir yerde kendilerine arada bir de olsa sorun çıkartan, dik başlılık yapan bir rejim olmayacak ve üstelik dolaylı değil doğrudan yönlendirebilecekleri, İran'a daha fazla baskı yapabilecekleri ve sömürecekleri bir Irak olacaktı. 'Özgür Irak' böyle bir Irak'tı.

Arap-Sünni rejimleri ise asıl amaçlarından biri Fars-Şii devleti İran'ı kuşatmak olan Irak işgalinde koalisyonu destekleyecek ve Saddam'ı bu daha yüce ülkü uğruna harcayacaklardı. İran'a da bir karşı hamle boyutu olan bu Irak işgaline Sünnilerin hele hele Selevi Sünnilerin ciddi bir sorun çıkarması hesaplanmıyordu. Ancak yukarıda başka örneklerini anlatmaya çalıştığımız gibi içeriden ne kadar ortağı olursa olsun dışardaki hesaplar yerelde hep kadük kalmıştır ve asıl belirleyici aktör nihayetinde hep yerel güçler olmuştur.

Saddam, Sünni-Arap dünyası liderliğine oynuyordu ve bunun Batı'ya bağımlı, halkından ayrı düşmüş kral ve emir olan Arap liderleri gibi değil tabana dayanan bir liderlikle olmasını

²⁹ Baasçılık, Arap milliyetçiliği ve Arap sosyalizminin bir karışımı olan seküler siyasi bir ideolojidir. 1940 yılında Mişel Eflak tarafından temeli atılmış ve partileşmiştir. Bugüne kadar özellikle iktidarı ele geçirdiği Irak ve Suriye'de farklı değişimler, tasfiyeler, ayrışmalar yaşayan Baas Partisi programında 'birlik (Arap birliği), özgürlük ve (tek ülkede) sosyalizmin' hedeflendiği ifade edilmektedir.

³⁰ 4 Temmuz'un üç generali neden emekliye sevk edildi?

http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/newsDetail_openPrintPage.action?newsId=17817

istiyordu.³¹ Siyasetini hep Sünni-Arap refleksi belirledi. İran'la da savaşın öncülüğünü bunun için üstlenmiş ve bu savaşa 2. Kadisiye Savaşı³² demişti. Saddam, dışardan gelen eninde sonunda dışarıya gider diyor ve asıl tehlikenin bölgedeki Şii-İrani güçler olduğunun altını çiziyor hatta Batı'yı ve halkını bu konuda uyarıyordu.³³ Koalisyon Irak'a girdiğinde, Bağdat'ta bulunan Firdevs Meydanı'ndaki dev heykeli ABD askerince devrildiğinde ve hatta asılırken bile son sözlerinde ABD'den önce İran ve Şiilere karşı öfkesini ifade etti.³⁴ Irak Baas rejiminin bu temel refleksi El Kaide'nin söylemi ve siyasetiyle büyük ölçüde örtüşüyordu. Nitekim Irak'ta yaşanan savaş ve çatışmalar tarih boyunca öyle ya da böyle şiddetli bir Arap-Fars savaşına ya da Sünni-Şii savaşına evriliyordu. Bu savaş da eski hafızaları canlandırarak ve benzer bir süreci başlatacaktı. İşte İD bu savaşta boşluğa düşecek olan Arap/Sünni tarafını temsil etmeye talipti.

2002 yılında El Kaide Irak'ta beklenen savaşa hazırlıklar yapılması için bir grup göndermişti. Bu grubun başında İD'nin ilk fiili lideri diyebileceğimiz Musap Zerkavi vardı. Zerkavi Saddam rejimiyle ve rejime destek veren aşiretlerle çok köklü ilişkiler geliştirdi ve anlaşmalar yaptı. El Kaide'nin Irak ilişkilerinde Kürt El Kaide'si olarak bilinen Ensar-ul İslam örgütü³⁵ kilit rol oynadı. Zira Ensar-ul İslam, Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerine karşı verdiği savaşı bir açıdan da dolaylı olarak Saddam rejimiyle beraber yürütüyordu. El Kaide'nin en aktif şekilde savaşabilmesi için her türlü imkan Baas rejimince sağlandı. İki taraf da asıl savaşın uzaktaki düşman ABD ve koalisyon güçleriyle değil yakın ve daha tehlikeli düşman "işbirlikçi Irak ordusu" ve Şii-İrani güçlere karşı verileceği konusunda hemfikirdi.³⁶

Tüm dünyanın canlı yayınlardan izlediği Irak müdahalesi 20 Mart 2003'te başladı. İşgal güçlerine karşı Irak ordusu ya da Sünni kesimlerden ciddi bir direniş görülmedi. Hatta Şii bölgelerde daha ciddi direnişler söz konusu oldu. Operasyonlar beklenenden de hızlı şekilde başarıyla sonlandırıldı. Ancak Saddam devrildikten sonra Sünni direniş örgütleri koalisyon güçlerine ve 'yerli işbirlikçilerine' karşı çok güçlü saldırılar başlattı ve Felluce gibi Saddam'ın güçlü olduğu bölgelerde uzun süreli şiddetli çatışmalar ve katliamlar yaşandı. Suriye'deki gibi pek çok direniş örgütü ortaya çıktı. Ama en güçlü direnişi 2004 yılında Tevhid vel Cihad adıyla ortaya çıkan -ve daha sonra büyüdükçe adını beş kez değiştirecek olan-³⁷ Irak El Kaide'si gösteriyordu.

---

³¹ Arap ve İslam dünyasında böyle bir liderliğe talip olmanın yolu İsrail'e cephe almaktan geçer. Saddam bunun için sembolik de olsa 1991 yılında İsrail'i Scud füzeleriyle vurup, Filistinlilere kucak açmaktan çekinmedi. Irak Baas rejimi binlerce Filistinli mülteciye ve el Fetih militanlarına ev sahipliğini yaptı.

³² Halife Ömer döneminde Arap-İslam ordusunun İran'ı fetih için Irak Kufe şehri yakınlarında giriştiği savaş. Şuan İD de Şii ve Alevilere karşı yürüttüğü savaşı 'Kadisiye' olarak isimlendiriyor.

³³ Saddam Hussein: "mon ennemi c'est plus l'Iran que les Etats-Unis"
<http://blog.lefigaro.fr/malbrunot/2009/07/saddam-hussein-mon-ennemi-cest.html>

³⁴ "İran'a dikkat edin, asıl düşmanınız odur" - <http://www.pressmedya.com/haber/17936/isgal-mahkemesi-hakiminin-aci-sonu.html>

³⁵ 1998 yılında Kürdistan İslami Hareketi'nden ayrılarak kuruldu. Halepçe merkezli örgütün YNK ve KDP'ye karşı siyasi-askeri faaliyetleri oldu. İD adına Kürt bölgelerine yönelik saldırıları genellikle Ensar-ul İslam'dan gelen Kürt İD'ciler yönetmektedir. Örn: <http://youtu.be/VzeFch5ty-E>

³⁶ Kaynak: Irak saha araştırmaları, Irak El Kaidesi ve Ensar-ul İslam örgütlerinden kişilerle yapılan görüşmeler.

³⁷ İD'nin önceki isimleri: 2004'e kadar ilan edilmiş bir isim olmasa da 'Irak El Kaidesi' olarak varlığı biliniyordu.

Irak savaşında öldürülen koalisyon gücü askeri sayısı resmi olarak 4806'dır.³⁸ Ancak bu askerlerin hepsi Sünni direniş örgütlerince öldürülmediler. Özellikle Sadr Hareketi'nin³⁹ askeri kanadı Mehdi Ordusu ve yine Şii bir örgüt olan Irak Hizbullah'ı da koalisyon güçleriyle Bağdat, Necef, Basra ve Kerbela'da şiddetli çatışmalara girip büyük kayıp verdirdiler. Yine de asıl ağır faturayı Irak halkları ödedi. Çoğu Şii olmak üzere yüzbinlerce Iraklı, El Kaide'nin başını çektiği 'Sünni direniş' adına kafir/mürtet ve koalisyon işbirlikçisi oldukları gerekçesiyle seçim kuyruklarında, pazarlarda, cenazelerde, düğünlerde ve camilerde gerçekleştirilen bombalı saldırılarda öldürüldü. 'Irak direniş' adına öldürülen sivil sayısı, işgal güçlerinin öldürdüğü sivil sayısını ikiye belki üçe katladı. Devletlerin ve sivil örgütlerin istatistiklerinde ciddi uyuşmazlıklar göze çarpmakla birlikte Irak savaşında hayatını kaybeden sivil sayısının 1 milyona yaklaştığını tahmin edebiliriz.

2. İŞİD'İN ORTAYA ÇIKIŞI: IRAK VE SURİYE SAVAŞLARI

2.1. Musap Zerkavi ve Zerkavi-Zevahiri Çekişmesi

İŞİD'in ortaya çıkışını, El Kaide zihin dünyası ve yöntemlerinden ayrışan İD'nin kuruluşunu anlamak için Irak'ta görünür hale gelen ve Suriye'de ise çatışmalara kadar varan Zerkavi-Zevahiri ayrışmasına değinmek gerekiyor. Bu isimler El Kaide - İslam Devleti ayrımının ve Suriye'de ortaya çıkan Nusra-İŞİD çatışmasının kilit isimleridir. Aralarındaki anlaşmazlığın kişisel boyutu olsa da asıl sorun bu iki ismin temsil ettiği çizgilerin ve tabanın çatışmasıdır.

Mısırlı bir doktor olan Eymen Zevahiri, Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat⁴⁰ döneminde bir grupta beraber İhvan-ı Müslimin'den yani Müslüman Kardeşler'den ayrıldı. Mısır İslami Cihat⁴¹ örgütünün liderliğini yaptı. Kadrolarının çoğu Afgan cihadı sürecinde, Mısır'da çok zor şartlar altında faaliyet yürüttükleri ve devlet tarafından kısıtlanmalarından dolayı Mısır'dan kaçtıkları için İslami Cihat örgütü Mısır'da etkin olamadı ve 1998 yılında İslami Cihat örgütü Zevahiri'nin girişimleriyle El Kaide'ye katıldı.⁴² El Kaide'nin ikinci adamı olarak tanınan Zevahiri, Usame bin Ladin öldürüldüğünden beri el Kaide'nin lideridir.

Tevhid ve Cihad - 2004, Mezopotamya'da El Kaide - 2005, Mücahitler Şurası - 2006, Irak İslam Devleti (ya da Emirliği) - 2006, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) - 2013, İslam Devleti (İD) - 2014

³⁸ Coalition Military Fatalities By Year in Operation Iraqi Freedom - <http://icasualties.org/Iraq/Index.aspx>

³⁹ Saddam rejimine karşı uzun yıllar boyunca direniş gösteren Şii İslamcı örgüt Sadr Hareketi, Irak işgaline karşı da net bir karşı duruş sergiledi. Seçimlerde elde ettiği başarıyla Irak'ın ABD ekseninden uzaklaşıp İran eksenine yaklaşmasında önemli etkisi oldu. 2014 Haziran'ında Hareket İD'ye karşı savaşmak için Mehdi Ordusu'ndan ayrı olarak Selam/Barış Gücü adında yeni bir askeri birim kuracağını açıkladı. Liderliğini Mukteda Sadr yürütüyor.

⁴⁰ 1981'de Mısır İslami Cihat örgütü üyelerinin düzenlediği bir suikast sonucu öldürülen Mısır'ın üçüncü Cumhurbaşkanı. Yerine yardımcısı Hüsnü Mübarek geçti.

⁴¹ Müslüman Kardeşler (İhvan) 1970 yılında şiddet eylemlerine başvurmayacaklarını ve yasal zeminde faaliyet yürüteceklerini ilan ettikten sonra, başını cezaevlerindeki İhvacıların çektiği bir kesimin İhvan'dan koparak oluşturduğu örgüt. Daha çok 1980'li yıllarda adını duyurdu.

⁴² El Kaide-İD ayrışmasından sonra aralarında eski Mısır İslami Cihat mensuplarının da olduğu, Mısır-Filistin arasındaki Sina yarımadasında faaliyet gösteren Ensar el Beyt el Makdis Örgütü İD'ye katıldığını duyurdu; <http://www.pressmedya.com/manset/19059/filistinli-orgut-iside-katildi.html>

Ürdünlü olan Zerkavi ise ideolojik ve toplumsal olarak Hicaz-Körfez bölgelerinden yani Vahhabiliğin Arapçılıkla yoğrulduğu ve genellikle krallıklar ve emirlikler altında yönetilen coğrafyanın Selefilikinden beslenir. Hicaz-Körfez Selefilik, Mısır, Tunus, Libya, Türkiye, Suriye ve Cezayir gibi 'laik' ve sosyal-kültürel hayatta Batı'ya daha yakın ülkelerdeki Selefilikle uyumsuzluklar gösterir. Nitekim söz konusu ülkelerde genellikle egemen siyasal İslamcı akım olan İhvan çizgisinden koparak Selefileşilir. Yapılan mülakatlarda öne çıkan somut bir uyumsuzluk olmasa bile cihadi Selefi gelenek içerisindeki yapılanmalar arasında, İhvan'dan gelenlerle Vahabilik'ten gelenler arasında örgütlenme biçiminden, devletçiliğe, ideolojik yaklaşımdan, toplumsal bağlara, şiddetle kurulan ilişkiye kadar pek çok yaklaşımda farklı yaklaşımlar hissedildiği ifade edilmiştir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi işgalden sonra Irak'ta gidişatın hiç de koalisyonun planlandığı gibi gitmediği ve gitmeyeceği ortaya çıkmış oldu. Hem güçlü bir direnişle karşılaşıldı, hem de Irak'ta İran, ABD'den daha çok hakimiyet alanı kazandı. Amerika Irak'ta Sünni muhalefete karşı Şiilerle kurmaya kalkıştığı ittifak sayesinde İran'a "artık bizimle de işbirliği yapan Şiiler var" mesajı vermek istiyordu. Ancak bunun yerine Irak Şiileri ABD'ye adeta "seni kullandık, şimdi evine dön artık" dediler ve İran siyasetine güdümlü tavır almaya başladılar. Nitekim yıllar sonra ABD Dışişleri Bakanı Kerry, asıl hatanın 2003 yılındaki Irak işgaliyle yapıldığını ve Irak'a müdahale sonuçlarının beklendiği gibi olmadığını itiraf edecekti.⁴³

El Kaide Irak'ta ilk başta Baas rejiminin desteğine rağmen Amerika'nın saldırıları sebebiyle türlü zorluklar çekti. Öte yandan Amerika hem Sünni direnişten ağır darbeler alıyor hem de Irak'ı İran'a kaptırıyordu. Irak'ta gidişatın ABD aleyhine ve İran lehine olduğu görüldükten ve toplumsallaşma ihtimali olan Sünni tepkinin yararlarının zararlarından daha fazla olduğu anlaşıldıktan sonra El Kaide'nin ve mezhep çatışmalarının önü açıldı.⁴⁴ ABD bir yandan El Kaide'nin önünü açarken bir yandan da El Kaide'ye sembolik kayıplar verdirerek, hem Ortadoğu'da 'teröristlerle savaşmaya' devam edecek, hem kendine yönelik saldırıları hafifleterek Şiilere yöneltebilecek, hem de direniş odaklarının, kendisi için daha çok tehlikeli olan İran merkezli hedeflere yoğunlaşmasını sağlayacaktı.

Irak'taki aktif eylemselliği ve bu faaliyetlerin dünya gündemindeki etkisi dolayısıyla zamanla El Kaide denilince artık akla Afganistan ve Pakistan değil Irak gelmeye başladı ve Afganistan El Kaide'si değil Irak el Kaide'si ve Zerkavi'den yapılan açıklamalar tartışılmaya başladı. El Kaide yapılanması Afganistan saldırılarıyla hareketli ağ örgütlenmesini yitirmiş, büyük ölçüde Ortadoğu'ya hapsedilmişti. Irak işgali Irak El-Kaide'sine coğrafi hakimiyete dayalı yeni bir örgütlenme imkanı sağlıyordu. Üstelik 11 Eylül'e damgasını vuran Amerikan ve Batı düşmanlığı işgalle birlikte yayılıyordu. Daha önce dünyanın dört bir yanından Afganistan'a yönelen cihatçılar bu sefer akın akın Irak'a gidiyorlardı. Böylelikle El Kaide'nin küresel ağının merkezi Afganistan'dan Irak'a kaydı. İki örgütün enformasyon kaynaklarında yaptığımız araştırmalar 2004-2006 yılları arasında Afganistan El Kaide'sinin bu durumdan rahatsızlanmaya ve Zerkavi'nin de artık yavaş yavaş kendi başına kararlar almaya başlayarak

⁴³ El Cezire - ABD'nin son Irak pişmanlığı - <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abd-nin-son-irak-pismanligi>

⁴⁴ Coğrafyacı Derk Gregory Irakla ilgili yazılarında bu mezhepçileştirmenin nasıl yapıldığını çok çeşitli örneklerle açıklamıştır.

bu rahatsızlıkları artırdığını gösteriyor. Usame Bin Ladin bu çekişmelere hiç girmeyerek saygınlığını ve manevi önderliğini korudu. Ama yardımcısı Eymen el Zevahiri açıktan Zerkavi'ye uyarılar göndermeye başladı. Geliştirilen ilişkilerin ve işbirliklerin daha sağlıklı yapılması gerektiği aksi takdirde 'Cemaat'in (El Kaide) ilkelerinin zedeleneceği belirtilen El Kaide liderlerinin Zerkavi'ye gönderdiği mektuplarında, aynı zamanda çokça eleştiri toplayan ve mezhep savaşlarını tetikleyen Irak El Kaide'sinin halka yönelik pervasız şiddeti yumuşak bir dille eleştiriliyordu.⁴⁵ Tüm bunlara rağmen 2006'da öldürülene kadar Zerkavi bildiğini okumaya devam etti. Zerkavi'den sonra yerine geçen Ömer el Bağdadi ve Ebubekir el Bağdadi döneminde de gittikçe bir çekim merkezi olarak sönümlenen Afganistan El Kaide'siyle yaşanan sorunlar artarak devam etti.

2.2. Irak El Kaide'sinin El Kaide'yi Aşması, Iraklılaşması ve Irak İslam Devleti

Irak El Kaide'si dünyanın dikkatle takip ettiği Irak siyasetini güçlü saldırılarıyla doğrudan etkileyebildi. Özellikle Zerkavi'nin öldürülmeden önce ilan ettiği Mücahitler Şurası yapılanmasından sonra Irak El Kaide'si artık sadece 'El Kaide' ya da artık sadece bir örgüt değil, güçlü bir Sünni direniş koalisyonuydu. El Kaide dışındaki birçok Sünni örgüt ve aşireti de içine katan Mücahitler Şurası yapılanmasıyla birlikte tabanını genişletti. Öldürülecek olan iki liderden sonra hareketin başına gelecek olan ve destekçileri tarafından Halife İbrahim olarak anılan bugünkü lider Ebubekir el Bağdadi, Mücahitler Şurası ilan edilene kadar El Kaide içinde değildi ve Sünni Halk Ordusu isimli başka bir kardeş örgüte liderlik yapıyordu. Mücahitler Şurası ilan edildikten sonra örgütüyle birlikte Mücahitler Şurası'na yani İD'ye katıldı. Bağdadi'nin İD'deki ilk görevi ise sosyal ve hukuk alanına din adına doğrudan müdahale edebilen, mahkemeleri yöneten şeriat komisyonu üyeliği oldu.

2006 yılında Zerkavi ABD'nin hava saldırısı sonucu öldürüldükten sonra Mücahitler Şurası liderliğine Ebu Ömer el Bağdadi geldi. Ebu Ömer el Bağdadi ile birlikte Iraklılaşma daha da hızlandı. Artık yerel Sünni güçlerle dayanışmadan öte birleşme vardı. Ömer el Bağdadi kısa bir süre sonra Irak İslam Devleti'ni ilan etti ve bakanlar kurulu oluşturdu. Kurul yine çoğu El Kaide kökenli olmak üzere Iraklılardan oluşuyordu. Artık yabancı savaşçılar sahada askeri komutanlık ve kadılık görevleri alıyor ama karar mercileri ve şura konseyi tamamen Iraklılardan oluşuyordu.

Ömer el Bağdadi Tikrit'te yardımcısıyla birlikte ABD ve Irak ordusunun ortak yürüttüğü operasyonda yaşanan çatışmada öldürüldüğü 2010 Nisan ayına kadar Irak İslam Devleti'ni yönetti ve Irak Sünni bölgelerinde belirli sürelerle çeşitli hakimiyet alanları oluşturdu. İlk defa şehir merkezlerinde gövde gösterileri yapılmaya başlandı. Afganistan El Kaide'siyle sorunları gidermedi ama daha da derinleştirdi. ABD ve koalisyon güçlerine, Irak güçlerine ve Şiiilere yönelik saldırılarına devam etmekle birlikte Sünni aşiretlerle bütünleşmeye yönelik özel bir yoğunlaşması oldu. Birçok Sünni-Arap aşiretle uzlaşma sağlayan Bağdadi, uzlaşmaya yanaşmayan ABD destekli aşiretlerle şiddetli çatışmalara girdi.

⁴⁵ Washington Institute / El Kaide'nin IŞİD'i Reddetmesi Ne Demek?
<http://www.pressmedya.com/?aType=yazarHaber&ArticleID=4847>

2.3. Ebubekir El Bağdadi Dönemi

Ömer el Bağdadi öldürüldükten sonra liderliğe merkez konsey dışından biri getirildi. Irak İslam Devleti merkez konseyinde yer alan ve Saddam dönemi Irak ordusunda albay olan Hacı Bekir'in⁴⁶ girişimleri ve desteklemesiyle liderliğe getirilen kişi bugün İD liderliğini yürüten ve halife ilan edilen Ebubekir el Bağdadi idi.

Bağdadi İslam Devleti liderliğine geldikten sonra ilk yazılı açıklamasını Mayıs 2011'de Usame Bin Ladin öldürüldükten sonra yaptı. Açıklamada 'liderimiz ve Şeyhimiz' ifadeleriyle sahiplenilen Usame bin Ladin'in yolunun sürdürüleceği ve intikamının alınacağı belirtildi.⁴⁷

İlk başlarda gündemde pek yer bulmayan ve geçmişine dair net bilgilere ulaşamayan Bağdadi, Irak Şam İslam Devleti'ni (İŞİD) ilan ettikten sonra hakkında daha detaylı haberler yayımlanır oldu. Bahreynli düşünür Ebu Humam Bekir Haziran 2013'te kaleme aldığı Bağdadi'nin biyografisini yayınladı.⁴⁸ Biyografi İD çevrelerince doğrulandı ve genel olarak hiçbir kaynaktan itiraz görmedi. Bağdadi'nin, işgal öncesi Bağdat İslam Üniversitesi'nde İslam Kültürü-Tarihi ve Şeriat doktorası yapan, daha önce de Samarra'da Ahmed bin Hanbel Camisi vaizi olan İbrahim Avad el Bedri olduğu anlaşıldı.

İD, Musul'u alması, Güney Kürdistan'a yönelmesi, Batı Kürdistan'a yönelik saldırıları, Türkiye diplomatlarını rehin alması ve Bağdat'a dayanması gibi sebeplerle, aslında eski bir vakia olmasına ve 2003'ten beri her ay yüzlerce sivil ve asker öldürmeye ara vermeden devam etmesine rağmen, dünya gündemine güçlü bir giriş daha yaptı ve yeni dünya fenomeni oldu.

Bağdadi liderliğindeki İD'nin 13 kişilik güçlü bir yönetim konseyi var. 13 yönetim üyesinin 6'sının Saddam'ın kurmaylarından ve eski Baasçılardan olması İD'nin Bağdadi döneminde Irak Baas kadrolarının daha da etkisine girdiğini gösteriyor.⁴⁹ İD'nin Musul'u almasını 'Irak ordusu Musul'u geri almıştır' şeklinde yorumlayan ve Ürdün'e sığındığından beri Irak Sünni direnişini desteklediği bilinen Saddam Hüseyin'in kızı Raghad Hüseyin'in servetinin önemli bir kısmını İD'ye bağışlamasını da not düşmek gerekir.⁵⁰

2.4. İŞİD ve İŞİD - Nusra Cephesi Çatışması

Suriye'de çatışmaların başlaması ardından yabancılar başta olmak üzere Irak İslam Devleti içerisindeki savaşçıların Suriye'de cihat etmek istemeleri, Suriye koşullarının gün gittikçe

⁴⁶ Konseyin/Şuranın en önemli isimlerinden Hacı Bekir Halep kırsalında Türkiye bağlantılı olan Tевhid Tugayı tarafından öldürüldü. Hacı Bekir'in eşi ve çocuklarını da esir alan Tевhid Tugayı'nın, İD'yle rehin diplomatlar pazarlığı kapsamında Türkiye'nin direktifleriyle Hacı Bekir ve çocuklarını İD'ye teslim ettiği öğrenildi. (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27256804.asp>)

⁴⁷ Abu Bakr al-Baghdadi: Islamic State's driving force - <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28560449>

⁴⁸ أبو بكر البغدادي: قوة الدفع في «الدولة الإسلامية» <http://anbaaonline.com/?p=245568>

⁴⁹ The Islamic State: How Its Leadership Is Organized - <http://youtu.be/1HzMucorCwo>

⁵⁰ "Islamischer Staat" im Irak: Saddams Tochter wird Terrorpatin

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/tochter-saddam-husseins-sponsert-islamisten-a-988581.html>

cihada daha elverişli hale gelmesi ve Suriye'de açılacak cephenin Irak İslam Devleti'nin amaçlarıyla⁵¹ örtüşmesi gibi sebeplerle İD Suriye'ye giriş yapma kararı aldı.

Suriyeli Ebu Muhammed Cevlani, Bağdadi'nin direktifleriyle, Irak İslam Devleti'ndeki çoğu Suriyeli bir grup yabancı savaşçıyla Suriye'ye geçti ve Nusra Cephesi'nin temellerini attı. Hiçbir görüntüsü olmayan Cevlani hakkında hala kesin ve detaylı bilgiler olmamakla birlikte Suriyeli muhaliflere ait "Tahrir Suri" adlı internet sitesinde⁵² yayınlanan bilgileri ve El Cezire'nin Cevlani ile yaptığı röportajı⁵³ referans göstererek asıl adının Usame el-Haddavi olduğunu ve 2003'te Zerkavi liderliğindeki Irak El Kaide'sine katılmadan önce Şam Üniversitesi'nde tıp okuduğunu söyleyebiliriz.

Nusra Cephesi kısa sürede Irak'tan gelen askeri tecrübe ve örgütlülük deneyimi ve Suriye rejimine karşı savaşan güçlere sunulan uluslararası destekle hızla büyüdü. Adı, askeri sahada deneyimsiz olan ÖSO'dan daha çok duyulur bir örgüt haline geldi. Savaşın gidişatı ve siyasi koşullar Nusra'nın daha da büyüyeceğini ve Suriye cephesinin öneminin daha da artacağını gösteriyordu. Bağdadi -büyük ihtimalle Afganistan-Irak El Kaide örgütlerinin aralarında yaşadığı sorunlardan tecrübeyle- kontrol dışına çıkmadan Nusra ve Cevlani'ye müdahale etti.

Bağdadi Nisan 2013'te Irak İslam Devleti yerine Irak Şam İslam Devleti'ni (İŞİD) ilan ederek bundan sonra Irak ve Suriye'deki faaliyetlerini İŞİD adıyla yürüteceklerini duyurdu. Cevlani'ye kendisine açık biat vermesi ve Nusra'yı feshederek çalışmalarını İŞİD adıyla yürütmesi talimatı veren Bağdadi olumsuz cevap aldı. İŞİD ilan edilmişti, ancak Cevlani'nin bu ilan gerekliliklerine uymaması sebebiyle Bağdadi ve İŞİD konseyi kızgındı. İhanete uğramışlardı ve daha sonra bir alt başlıkla işleyeceğimiz dış faktörlerin de etkisiyle pes etmeme kararı aldılar. Cevlani daha yumuşak bir dille Nusra'nın böyle bir hamle yapması halinde meşruiyetini kaybedeceğini, desteklerin azalacağını, konjonktürün uygun olmadığını ve böyle bir ilan için çok erken olduğunu savundu.⁵⁴ Ancak İŞİD aldığı kararın arkasında durdu. Bağdadi Nusra'yı feshettiğini duyurdu ve savaşçıların Nusra'yı terk etmesi ve İŞİD'e katılması yönünde talimat verdi.⁵⁵ Nusra gücünün yarısını kaybetti ve zamanla daha da kan kaybedecekti. Nitekim The Soufan Group'un "Suriye'deki yabancı savaşçılar" konulu raporuna göre İŞİD ilan edildikten sonra Nusra Cephe'sinin %60-%70'ine ve Ahrar el Şam'ın %30-%40'ına tekabül eden çok sayıda savaşçı İŞİD'e katıldı.⁵⁶

Cevlani, gayri resmi El Kaide örgütü olmaktan memnun olsa da ve resmen El Kaide örgütü olmayı ilişki içerisinde olduğu Türkiye'ye yakın örgütler ve Türkiye başta olmak üzere kurduğu uluslararası ilişkiler açısından istemese de, daha fazla kan kaybetmemek ve cihatçılar

⁵¹ Bu amaç, Irak, Suriye ve Lübnan'daki Sünni bölgelerde güçlenerek ve 'Biladuş Şam' denilen Levant bölgesinde batılı işbirlikçiler ve Şii-Alevi güçlerle savaşarak tam hakimiyeti sağlamaktır.

⁵² إختفاء الجولاني - تحرير سوري <http://tahrirsouri.com/2014/07/03/>

⁵³ أبو محمد الجولاني.. النصره ومستقبل سوريا <http://www.aljazeera.net/programs/today-interview/2013/12/19/>

⁵⁴ Rift grows between Jabhat al-Nusra and ISIS

<http://www.al-monitor.com/pulse/ar/security/2013/11/isis-jabhat-nusra-rift-syria-jordan-1.html#>

⁵⁵ The War between ISIS and al-Qaeda

http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf

⁵⁶ Foreign Fighters in Syria / Richard Barret

<http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf>

arasında IŞİD'e karşı meşruiyetini yeniden kazanmak için El Kaide lideri Eymen el Zevahiri'ye biat ettiğini açıkladı. Bu hamle gerçekten Nusra'nın kan kaybını azalttı ve en azından varlığını sürdürmesini sağladı. 2013 Nisan ayında El Cezire'de yayınlanan ses kaydıyla Zevahiri devreye girerek Bağdadi'nin ve IŞİD'in yapısal olarak ve şer'en kendisine biatlı olduğunu, IŞİD'i feshettiğini ve sadece Irak'ta Irak İslam Devleti olarak faaliyet yürütmesi gerektiğini, Suriye'de faaliyetlerin ise Nusra Cephesi adıyla yürütülmesinin doğru olacağını ifade etti.⁵⁷ Beklendiği üzere Bağdadi ve IŞİD bu direktifi umursamadı ve kısa süre sonra IŞİD'in el Kaide örgütüyle bir ilişkisinin olmadığı açıkça ilan edildi. Bu ilan IŞİD'in El Kaide'den ayrıldığı şeklinde duyuruldu. IŞİD El Kaide'ye bir nevi 'artık örgüt ismine ihtiyaç duymuyoruz, çünkü devletiz' mesajı veriyor, Zevahiri ve Nusra'ya 'ismi sizde kalsın, El Kaide'nin özü bizim' deniliyordu. Aynı zamanda bu mesaj bir çeşit yapı değişikliğinin ve siyasi bir örgüt olmanın ötesinde toplumsallaşmış bir iktidar olma çabasının da habercisiydi.

IŞİD kısa süre içinde Irak'taki gücüne Suriye'de de kavuştu. Rejime en güçlü darbeleri vurmaya başlayan IŞİD Rojava, Rakka, Deyrez Zur, Tabka ve Halep kırsalında Nusra, İslami Cephe, ÖSO ve YPG'ye güçlü saldırılar düzenledi.⁵⁸

İD bugün hala kendisiyle beraber hareket etmeyen tüm yapıları kafir görmekte ve şiddet kullanarak tasfiye etmeye çalışmaktadır. Bir yandan dini dayanakları öne sürerek bir yandansa -eskiden Nusra Cephesi'nde olan ama şuan ÖSO bileşeni olarak faaliyet yürüten-Rakka Devrimcileri'nin YPG'ye silah verdiğini,⁵⁹ Nusra'nın YPG ile görüştüğünü,⁶⁰ 'Ehli Şam' adıyla bu grupların YPG ile anlaşmalarını,⁶¹ bu gruplardan bazılarının YPG ile İD'ye karşı Fırat Volkanı isimli ortak operasyon merkezi oluşturmalarını öne sürerek, Nusra, İslami Cephe ve ÖSO'yu tekfir ve tehdit ettiği sert mesajlar yayınlamaya devam etmekte, ateşkes çağrılarını ve girişimlerini reddetmektedir.⁶²

2.5. İD - Nusra Çatışmasında Dış Faktörler ve İD'nin Dış İlişkileri

İD-Nusra kavgasının asıl faktörü olan çelişkileri 'Musap Zerkavi ve Zerkavi-Zevahiri çekişmesi' başlığı altında ele almıştık. Ancak bu çekişmelerin Suriye sahasında çatışmalara dönüşmesini sadece bu öz gerekçelerle okumak eksik olur. Elbette İD ve Nusra'ya kukla, piyon, maşa, paralı askerler gibi öz gerçeklerini oluşturan kimliklerinin, yönetimlerinin, iradelerinin, toplumsal gerçeklerinin, zihni altyapılarının, inanç ve düşünce dünyalarının, amaç ve hedeflerinin görmezden gelindiği tanımlamalar üzerinden yaklaşmak, Ortadoğu okumasını

⁵⁷ The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement

http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf

⁵⁸ Takibimizde olan örgütlerin enformasyon kanallarına dayanarak, İD'nin Nusra ve İslami Cephe'ye yönelik yürüttüğü saldırılarda tüm taraflardan toplam 3 bin civarında savaşçının öldürüldüğünü tahmin ediyoruz.

⁵⁹ İD'nin kapatılan bir twitter hesabından yayınladığı, Nusra bileşeni olan Rakka Devrimcileri'nin YPG'ye silah teslimatı yaptığını dair belge; <http://i.hizliresim.com/ozDyJ7.jpg>

⁶⁰ Nusra'nın Afrin'de YPG ile görüştüğüne dair İD'nin yayınladığı resim; <http://i.hizliresim.com/EEa2jq.jpg>

⁶¹ Nusra, İslami Cephe ve ÖSO'nun bileşenlerinin 'Ehli Şam' adıyla YPG ile yaptıkları ateşkes anlaşması belgesi; <http://i.hizliresim.com/lza4AE.jpg>

⁶² İD savaşçıları Nusra, İslami Cephe ve ÖSO'yu tekfir ve tehdit ediyor - <http://dai.ly/x2apj8y>

imkansız kılar. Ancak Ortadoğu’da herhangi bir sosyolojik tabanla hemhal olmuş siyasi yapı ve süreçlere monolitik yaklaşmak, neden-sonuç ilişkilerini tek faktörlü ele almak mümkün değildir. Bu nedenle bu tarz örgütlerin faaliyetlerine azımsanmayacak şekilde etki eden dış faktörlere, uluslararası ilişkilere ve iç/dış yönlendirmelere kör kalan yaklaşım da bölgesel analizlerde fayda sağlamayacaktır. Yani ne Nusra sadece Nusra’dır, ne de İD sadece İD’dir diyebiliriz.

Bu bağlamda kanımızca Ortadoğu’daki gelişmeleri, ittifakları, çatışmaları Arap-Fars-Türk denklemi üzerinden okumak önemlidir. Üstelik Batı’nın Ortadoğu’daki yerli müttefiklerinin kendi aralarında süregelen ve bazen çatışmalara varan rekabetleri de vardır. Ki bu rekabet “Arap Baharı’nda” da kendini fazlasıyla göstermiştir.

Türkiye -ve bazen Katar-⁶³ siyasi, askeri, ticari vs. hamlelerinde karşılarında hep bölgenin en önemli aktörlerinden Suudi Arabistan öncülüğündeki Arap ittifakını bulur. Türkiye’yi son yıllarda dış politikada geriletken ve yalnızlaştıran etkenlerden biri de bu karşıtlığın “Arap Baharı’ndaki” yansımasıdır. Örneğin Tunus’ta ve Yemen’de karşımıza çıkan durum budur. Öte yandan Bahreyn’de ‘tehdit’ unsuru başka bir Arap ya da Türk değil de Şiiiler ve İran olduğu için orada ihtilaf ve rekabet yerini ittifak ve dayanışmaya bırakmıştır. Yine Libya’da aşiretler ve örgütler arası yaşanmaya devam eden iç savaş da bu rekabetlere ve rakip ülkelerin yerel güçlerle girdiği ilişkilere bakılmadan anlaşılacaktır. Belki de bu konuda en bilinen örnek Mısır’dır. Bölgede İhvan’ın önünün kesilmesi aslında Türkiye’nin ve Katar’ın bölgede önünün kesilmesiydi. Arabistan destekli Sisi’nin İhvanı Mursi’ye darbesi Arap ittifakının Türkiye’ye ve kısmen de Katar ve İran’a darbesiydi.⁶⁴ Mısır’da hakimiyetin İhvan’da olması Ortadoğu’da Türkiye’nin etkisini ikiye katlayacak ve Suriye-Irak üzerinde anlaşmazlıkları devam etse de İran’a yakınlaşan, İsrail’den uzaklaşan bir Mısır ortaya çıkacaktı.

Bu tarihi Arap-Fars-Türk cedelleşmesi, İD ve Nusra çatışmasında da oldukça etkilidir. Mısır’da Sisi’nin arkasındaki destekçi ya da azmettiriciler İD’nin arkasında durmuş, Mursi’nin arkasındaki destekçi ve taraflar Nusra’nın arkasında hatta yanında pozisyon almıştır.⁶⁵ Bu çatışmalarda Arap ittifakının görünmeyen kollarıcılarının ABD, İsrail ve İngiltere olduğunun genel bir kanı haline geldiğini de not etmek gerekir.

2.6. Türkiye ve İslam Devleti

Kanımızca Suriye’de ortaya çıkan ve devrimin iç savaşa dönüşmesi şeklinde nitelendirebileceğimiz tabloda öncelikli etken Türkiye’nin başını çektiği dış güçlerin bölgedeki politikalarıdır.⁶⁶ Nasıl ki İD’nin Irak’ta ortaya çıkması ve güçlenmesiyle ilgili birinci sorumluluk

⁶³ Hem Körfez’de hem de Ortadoğu’nun tamamında aktif bir aktör olmaya çalışan Katar, Suudi Arabistan’ın başını çektiği Arap gücüyle rekabet halindedir. Bu rekabetin sahnelendiği pek çok Ortadoğu bölgesinde Katar bazen Türkiye-İhvan çizgisiyle ortaklaşabilmektedir.

⁶⁴ İran, Türkiye-İhvan ilişkisini kendisi için riskli görse bile Arap ittifakına karşı tercih ediyor. Nitekim Mursi’nin devrilmesine Türkiye’den önce tepki vererek net tavır aldı. - <http://www.ntvmsnbc.com/id/25453102/>

⁶⁵ Kobani söz konusu olduğunda Türkiye’nin İD’ye destek verdiği kanısı yaygındır. Aşağıda ele alacağımız gibi bu destek de daha ayrıntılı ele alınmalı ve Türkiye’nin Esad ve Kürt karşıtı politikalarıyla beraber okunmalıdır.

⁶⁶ Konuyla ilgili detay için başvurulabilecek bir çalışma;

İŞİD ve Benzerlerine Dair / Seda Altuğ - <http://emek-tar.org/isid-ve-benzerlerine-dair/>

ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyondaysa, Türkiye de aynı şekilde İslam Devleti'nin Suriye'deki varlığının birinci derece sorumlularındandır. Ancak iddia edildiği gibi bunu stratejik bir bilinçle, bilerek, isteyerek ve doğrudan destekleyerek yaptığını söylemek zordur. Tam olarak örtüşmese de Pakistan-Taliban siyaseti Türkiye-İD ilişkilerini anlamamızda yardımcı olabilir. Zira Pakistan Taliban'ın yükselişinin hem sorumlusu hem mağdurdur. İslam Devleti üzerine büyük tedirginliklerle kafa yoran ve Irak Sünnileri aracılığı ile kurduğu bağlantılarıyla örgüte 'sen bana, ben sana doğrudan karışmayalım' mesajı verdiği tahmin edilen Türkiye'nin Ortadoğu'nun genelinde İD ile ortaklaşması ciddi jeopolitik çelişkiler barındırmaktadır. Ortadoğu'nun hemen her yerinde kendisine darbe vuran bir Arap ittifakı tarafından desteklenen İD'nin, iç ve dış politikaları için nasıl bir sorun teşkil ettiğini bilfiil görmüş olan Türkiye'nin en azından bugün için ne politika izleyeceğine tam karar verebilmiş olduğunu söylemek de mümkün değildir. Nitekim dünya kamuoyunda, İD'nin Kobani'ye yönelik saldırılarında, bu saldırıların kendisini PKK'ye karşı güçlendirdiğini var sayan Türkiye'nin Kürtlere karşı İD ile ilişkilendiğine dair genel bir kanı bulunmakta ve batının önde gelen gazetelerinde bu tür haberler yayınlanmaktadır.⁶⁷

Türkiye'nin İD'ye sunduğu en büyük desteği, 'stratejik derinlik'li ve Suriye rejiminin devrilmesini tek amaç edinmiş Suriye ve Ortadoğu politikalarıdır. Türkiye'nin 'muhalifleri desteklemek' adına Suriye karşıtı politikalara başladığı ilk süreçte Esad'a karşı savaşan hemen hemen tüm gruplarla ilişkiye girdiği, bunlara en azından lojistik destek sağladığı ve bölgedeki ve kendi sınırları içindeki faaliyetlere göz yumduğu bilinmektedir. Bu faaliyetler, bir kısmı kamuoyuna yansımış olmakla birlikte genel itibarıyla medya takip ve saha araştırmaları çalışmalarımızda da tespit edilmiştir.

Öte yandan Türkiye'nin, Suriye rejimi devrilmeden İD bitirilemez diyerek İD'nin Suriye'deki varlığına yönelik net bir tutum almamakta ısrar etmesi de ABD ile ilişkilerini önemli oranda germiştir. Tunus, Libya, Mısır, Irak ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'da mevzi kaybeden, dış politikada kuşatılan Türkiye, bölgesel müttefiklerini karşısına almak pahasına, kaybettiği gücü biraz olsun yeniden kazanabilmek adına Suriye'ye karşı yürüttüğü dolaylı müdahaleye yatırım yapmaya devam etmektedir. Suriye'de kazanılacak olası bir başarının, boğulduğu Ortadoğu'da kendisini kurtarabilecek tek can simidi olacağına inanmaktadır. Bu ısrar dolaylı olarak elbette İD'ye yaramıştır. Örneğin, Türkiye'nin ılımlı olarak nitelediği ve desteklediği ÖSO ve İslami Cephe bileşenleri gibi çatılar içerisinde selefi-cihatçı çizgide olanların çoğu ayrışarak İD'ye katılmışlardır. Türkiye'nin şuan sahadaki varlığı yok denecek kadar azalan ÖSO, İslami Cephe ve gizli olarak Nusra ile doğrudan ilişkileri ise devam etmektedir.

Elbette başka bir tezatin da altını çizmek gerekir. Türkiye'nin doğrudan ilişkide olduğu örgütlerin tamamı İD ile çatışma içerisinde. Yani Suriye sahasına baktığımızda Türkiye'nin esasında İD'yle savaşanları desteklediği bile söylenebilir. Zira "silah yüklü tırlar" ya da "silahlı örgütlere her tür yardımın" yapıldığını ortaya çıkaran belgeler gibi "Türkiye'nin İD'yle ortaklığı" olarak yorumlanan⁶⁸ faaliyetler, rejimle ve aynı zamanda İD'yle çatışan bu ismini

⁶⁷ Der Spiegel, Türkiye'nin IŞİD dosyasını açtı

<http://www.internethaber.com/der-spiegelden-iside-allahin-allahsiz-ordusu-729756h.htm?interstitial=true>

⁶⁸ Research Paper: ISIS-Turkey List

http://www.huffingtonpost.com/david-l-phillips/research-paper-isis-turke_b_6128950.html

saydığımız unsurlara yapılan yardımlar olarak da değerlendirilmektedir. Nitekim Nusra Cephesi'nden ayrılarak İD'ye katılan savaşçıların Nusra'dan ayrılma gerekçelerinin başında Türkiye'den İD'ye karşı savaşan gruplara Nusra üzerinden silah gönderilmesi gelmektedir. Örneğin Nusra'nın Atme bölgesi sorumlusuyken emrindeki savaşçılarla Nusra'dan ayrılıp İD'ye katılan ve Kobani'de YPG tarafından öldürülen Ebu Muhammed, Türkiye'den hem kendilerine hem de kendileri üzerinden ÖSO ve İslami Cephe'ye silah gönderildiğini, bu talimatın bizzat Nusra lideri Cevlani'den geldiğini, buna kendi bölgesinde izin vermediğini ve karşı çıktığını ifade etmiş ve "bu silahların Beşar Esad rejimini vurmak için değil Haritan ve başka yerlerdeki (İD bölgeleri) kardeşlerimizi vurmak için gönderildiğini biliyorduk" demiştir.⁶⁹

Türkiye'ye yakınlıkları sebebiyle, ÖSO, İslami Cephe ve yarı resmi olarak Nusra'nın YPG ile ateşkes yapmasında Türkiye'nin önemli bir rol aldığı tahmin edilebilir. Ayrıca İD'nin Suriye'de Suriye Devrimciler Cephesi gibi Suudi-ABD destekli muhaliflere değil de Mücahitler Ordusu gibi Türkiye-Katar destekli ve ilişkili muhaliflere ağır saldırılar yapması da İD-Türkiye ortaklığının stratejik değil konjonktürel ve Kobani-Kürdistan merkezli gerçekleştiğine dair kanıtı güçlendirmektedir. Halihazırda İD Türkiye'nin Suriye'deki tüm müttefikleriyle çatışmakta ve onları geriletmektedir. İD'nin birçok Selefi ve İhvani-Selefi örgütün bir araya gelmesiyle oluşturulan (aralarında Kuveyt, Bahreyn ve Suudi ilişkili örgütlerin de olduğu) İslami Cephe'ye yönelik saldırılarında bile Arap ittifakıyla bağlantılı İslam Ordusu gibi örgütleri kayırıp Tevhid Tugayı gibi Türkiye-Katar ilişkili örgütlere yoğunlaşması ve böylelikle İslami Cephe'de de Türkiye'nin etkisini kırmaya yönelik operasyonlar yapması gözden kaçmamalıdır.⁷⁰ Aynı şekilde Türkiye'nin örgütleri diyebileceğimiz kadar Türkiye ile arası iyi olan Tevhid Tugayları, Rakka Devrimcileri, Şemsul Şimal, Cihat Fi-Sebilillah gibi ÖSO içerisindeki örgütlerle YPG'nin, İD'ye karşı uzun zamandır süregelen ortaklıkları ve bu ortaklığı resmileştiren 'Fırat Volkanı'⁷¹ operasyon odası da görmezden gelinmemelidir. ÖSO'ya bağlı bu örgütlerin sahadaki askeri gücü zayıf olsa bile İD'ye karşı YPG'ye doğrudan temas etmeden el vermek isteyen güçler için -ÖSO'nun 'meşru' bir tabela olduğunu ve bir boyutuyla Türkiye'yi de temsil ettiğini varsayarsak- bu ortaklıkların önümüzdeki günlerde önemli bir kanal olabileceğini öngörebiliriz.

Öte yandan Türkiye'nin İD ile ilişkisini kanıtladığı öne sürülen ve sınırda yapılan petrol kaçakçılığı tüm sınır hattı boyunca devlet eliyle değil bölge insanları tarafından karşı tarafta kim, hangi örgüt olduğuna bakılmaksızın yapılmıştır ve yapılmaktadır. Nitekim AKP hükümetinin özellikle kendisinin güçlü olduğu bölgelerde yapılan kaçakçılığı oy karşılığında görmezden geldiği, ancak kamuoyuna yansdıktan sonra belli müdahalelerde bulunduğu ve engellediği gözlemlenmiştir.⁷²

⁶⁹ كشفمؤامرةتجبهةالنصرة - <http://youtu.be/pupACBvX4JE>

⁷⁰ İD'nin bu çabalarının sonuç verdiği söylenemez. İslami Cephe'de hala Türkiye ilişkileri baskındır.

⁷¹ YPG ve ÖSO 'ortak eylem merkezi' kurdu

<http://www.kurdistan24.org/2014/09/ypg-ve-oso-ortak-eylem-merkezi-kurdu/#.VENqRfmsUjo>

⁷² Sınırsız sınır... / Fehim Taştekin - http://www.radikal.com.tr/yazarlar/fehim_tastekin/sinarsiz_sinir-1212462

Türkiye, Irak'ta bugün İD ile beraber hareket eden Sünni-Arap aşiretlerle, Irak Müslüman Alimler Heyeti'yle,⁷³ İhvancı olmasından kaynaklı İD'yle yaşadığı problemlere rağmen İD'yle dolaylı bağlantılar içerisinde olan Tarık Haşimi⁷⁴ ile ve İD içerisinde yer alan bir çok yerel örgütün 'devrimin Şeyhi' dediği Haris ed Dari ile Irak'ın işgalinden beri yakın temas ve politik müttefik halindedir. İD'yle olan dolaylı ilişkilerini şuan bu bağlantılar üzerinden yürütmesi muhtemeldir.

Özellikle, -İD'nin bazı bileşenleriyle ihtilaflar yaşasalar da- Irak Müslüman Alimler Heyeti ve Haris ed Dari'nin konumu Türkiye ve Arap ülkeleri içerisinde gayri resmi İD sözcülüğü gibidir. Türkiye ile İD arasında arabulucu misyonun önemli ayağını bu eski Baasçı olan bağlantıların oluşturduğu tahmin edilmektedir. 10 Haziran 2014'te Türkiye Musul Başkonsolosluğu basılarak rehin alınan ve 20 Eylül'de Türkiye'ye İD tarafından doğrudan sınırdan teslim edilen diplomatlarla ilgili olarak da ilk girişimlerin bu bağlantılar üzerinden sağlandığı, daha sonra İD'nin isteği üzerine Türkiye ile İD'nin direkt iletişime geçtikleri düşünülmektedir.

Özetlemek gerekirse Türkiye İD konusunda tutarlı bir siyaset izlememekte, Kürtlere ve Esad'a yönelik zayıflatma çabalarına ortak olduğu ölçüde İD'ye yol vermektedir. Ancak Türkiye'nin Suriye'de stratejik ittifak yaptığı örgütler İD tarafından zayıflatılmış ve Türkiye bölgede etkisini Körfez ülkelerine kaptırmıştır. Kürtlerin durumu konusunda da demokratik bir çözüme gitmektense, zayıflatarak anlaşma politikası güden Türkiye bir yandan Kobani'nin düşmesine yatırım yapmış, bir yandan da ÖSO ile YPG'nin karşı karşıya gelmemesi ve ÖSO ittifakıyla YPG'nin Esad'a karşı cepheye çekilmesini amaçlamıştır. İD ile ilişkileri bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Türkiye İslamcılarının tutumunda ise AKP siyaseti en belirleyici etkidir. Nitekim IŞİD dahil olmak üzere Suriye'de rejimle savaşan tüm güçleri övücü açıklamalar, yayınlar yapan ve ilişki geliştiren Türkiye İslamcılığı son zamanlarda devlet politikasıyla örtüşerek İD'ye karşı cephe almaya başlamıştır. İD lehine olan söylemler ve propagandalar yerini karşı söylem ve karşı propagandaya bırakmıştır. Günümüzde de Türkiye Sünni ve Selefi İslamcıları, İslami Cephe ve Nusra Cephesi'yle ve kısmen de ÖSO ile ortaklaşmaktadır. İD'yi destekleyen İslamcılar, birkaç dernek ve yayınevi dışında legal bir örgütlenmesi olmayan Selefilere ve İD ile ciddi inanç farklılıkları olmasına rağmen ilkesel olarak antiemperyalist gördükleri için İD'ye açık destek veren İBDA'cılardan ibarettir.⁷⁵

⁷³ Türkiye'deki resmi ve İslamcı kurumlarla uzun zamandır ilişkileri çok güçlü olan, Türkiye'de bir çok toplantı düzenlemiş ve İD bölgelerinde aktif çalışmalar yürüten İMAH İD'i bir devrim gücü olarak görüyor ve İD'in ele geçirdiği bölgeleri 'özgürleştirilmiş alanlar' olarak tanımlıyor.

⁷⁴ 2006 yılında Irak İslam Partisi lideri ve Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısıydı. Irak hükümeti, kendisine terörü desteklediği iddiasıyla dava açtı ve 2010'da Türkiye'ye sığındı. Şuan Irak mahkemelerince idam mahkumudur ve Interpol hakkında kırmızı bülten yayınlamıştır.

⁷⁵ İBDA olarak bilinen Salih Mirzabeyoğlu liderliğindeki örgütlenme Necip Fazıl Kısakürek'in ortaya koyduğu "Büyük Doğu" ideolojisini benimsemekte ve federatif yapılı bir İslami devleti kurulmasını hedeflemektedir. Esasında Selefilere karşı bir İslami, mezhebi ve tasavvufi geleneğe mensuptur. Ancak Şii-Alevi, Batı karşıtlığı ve Sünnicilik üzerinden İD'yle yakınlık kurulmaktadır. İBDA'cılar aynı tutumla Saddam'ı da desteklemiş ve idamından sonra 'büyük İslam şehidi' ilan etmişti.

Öte yandan Hüda-Par adıyla partileşme kararı alan ve Kürt Hizbullah'ı olarak bilinen İlim Örgütü çevresinin, İD'yle organik bir ilişkisi yoktur. İD'nin resmi bir açıklaması olmasa da İD'cilerin İlim grubunu 'bidatçı', 'kafir' ve 'mürted' ilan ettikleri bilinmektedir. Üstelik İlim örgütünün Suriye'deki savaşa yaklaşımı Türkiye İslamcılığından farklıdır. İslami Cephe'yle bazı yakınlaşmalar görünmüş olsa da genel olarak daha pasif ve izleyen pozisyonunda kalmışlardır. Ancak bölge siyasetlerinin temelinde PKK karşıtlığı olan bu yapı ve çevreler İD'yi doğrudan eleştirmenin PKK'ye yaracağını düşünmüş, İD'nin Rojava'da YPG güçlerine verdiği zarardan memnuniyetlerini saklamamış ve doğrudan olmasa da dolaylı olarak siyaseten İD'nin yanına düşmüştür. Örgütün bu tavrı bir nevi varlık sebebi saydıkları PKK düşmanlığı ile ilgilidir.

2.7. Kürtler, Rojava ve İslam Devleti

İD'nin, öncelikli hedef haritasına ulaşmadan yani Arap toprakları gördüğü 'Biladuş Şam'da tam hakimiyet sağlamadan, Türkiye'ye ve Kürdistan'a topyekün ve tutarlı bir siyaset çerçevesinde yönelmesi beklenmemelidir. Nitekim gündemde pek yer etmese bile asıl savaşımını Arap bölgelerde, "işbirlikçi" olarak niteledikleri Sünni aşiretler, Irak ordusu, Arap ve Türkmen Şiiler, Suriye ordusu ve Alevilere karşı vermeye devam etmektedir. İD, kendi gerçekleri üzerinden ve olağan bir gidişat halinde Kürtlerle ve Türkiye'yle ciddi bir çatışmaya girmek istemeyecektir. İD'yle yakınlığı bilinen sitelerden takip edildiği kadarıyla bugüne kadar Irak'ta Kürtlerle, Kürtlerin ABD ile ittifaklarından kaynaklı İD içinde konumlanan Baasçıların öfkesinin dindirilmesi, yapılan bir yanılaşa karşı mesaj olması gibi yan gerekçelerle çatışıldı ve ileride çatışılabilirliği öngörülebilir. Elbette İD'nin Kürtlerin yaşadığı ama Kürdistan toprağı değil Arap toprakları olarak gördüğü bölgeler de var, dolayısıyla bu tartışmalı bölgelerde de çatışmalar gelişebilir. Şengal için yine bu gerekçelerle birlikte Ezidilik de önemli bir etken olmuştur. Peki İD'nin Rojava'ya yani Batı Kürdistan'a karşı gerçekleştirdiği yüksek yoğunluklu ve sürekli saldırıların sebepleri nelerdir?

Batı Kürdistan'a yönelik saldırıların bir çok nedeni olduğu görülmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Öncelikle Rojava'da inşa edilen model, doğusuyla, batısıyla küresel güçlerin istemediği bir sistem olduğu gibi, İD için de istenmeyen ve hatta İD'nin kendine yönelik tehdit olarak algıladığı bir modeldir. Rojava'nın önü alınmadığı takdirde Ortadoğu'da İD'nin tabanının dahi bu modeli tercih edebileceği İD tarafından da görülmektedir. Ortadoğu'ya yönelik modern ve gelenekçi egemen yöntemlerin tehditlerine karşı tecrübeli olan ve bunlarla baş edebilen İD, PKK/PYD paradigmasının Ortadoğu'daki hamlesine hazırlıksız ve tecrübesiz yakalandı. Saldırıların bir boyutu bu paradigmayla örgütlenen halkları sindirmek ve örmeye başladıkları sistemden vazgeçirmek olarak okunabilir. Nitekim bu iki çatışan anlayış arasındaki farkın isimde bile tecelli etmesinin altı çizilmelidir. İD bir devlet altında birleşme çabasıdayken, Rojava kendini otonom kantonlar olarak örgütleyerek devleti mümkün olduğunca küçültmeyi amaçlamaktadır.

2. İD'yi sadece İD olarak görme yanlısına düşmeden ve arkasındaki Arap ittifakını ve bu ittifakın da arkasındaki ABD-İsrail-İngiltere üçlüsünü de hesaba katarak bu güçlerin Ortadoğu'da en son isteyecekleri şeylerden birinin, mevcut paradigmasıyla PKK öncülüğünde ve Ortadoğu'nun ortasında toplumsallaşmış bir güç, bir diğerinin de Türk-Kürt ittifakı olduğunun altını çizmek gerekir. Rojava'yı ezme ya da sindirerek tavizler alıp, elini dış güçlere mahkum etme hamlesinin, 'Türk-Kürt ittifakı' olarak değerlendirilen çözüm sürecine karşı da bir darbe girişimi olduğu düşünülebilir.

3. İslam Devleti Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'yle sınırın tek hakimi olmak istemektedir. Bu İslam Devleti ve arkasındaki dış güçler için Türkiye'ye yönelik büyük bir güç ve baskı aracıdır. Dolayısıyla İD bu amaçla arasına giren Rojava kantonlarını sahipsiz ve destekçisiz olarak görerek ve önceleri başaramama riskini de göze alarak hakimiyet altına alma girişimlerini sürdürmüştür. Ancak 2014 Eylül'ünde başlatılan saldırılar için 'başaramama riskini' göze aldıkları söylenemez. Kobani'ye yoğunluklu ve kapsamlı bir şekilde, uzun soluklu bir savaşı da göze alarak ancak 'ne olursa olsun alacağız, dönüş yok' diyerek saldırıldı.

4. İD Suriye'de bulunan tüm güçlerle çatışmaktadır. Bulunduğu bölgelerde kendisi dışındaki örgütlere yaşam hakkı tanımamaktadır. Nitekim Nusra, ÖSO ve İslami Cephe gibi hemen hemen tüm örgütlere saldırmış ve hakimiyetlerindeki toprakları ele geçirmiştir. Bu bağlamda YPG'yi de geriletme istemesi siyasetine ters düşmemektedir.

5. Askeri gücünü hiç tecrübe etmediği ama küçümsediği PKK/YPG güçleri İD'nin en çok zorlandığı düşman oldu. Bu sebeple İD'nin askeri karizması için Kobani'de kazanılacak bir zafer çok elzemdi. Öte yandan İD'nin 2014 Eylül'ündeki Kobani'yi işgal hamlesinde uluslararası koalisyonun da Kobani'ye destek vermesi İD savaşçıları daha da motive ederek Rojava'ya yönelik saldırıların sürdürülmesinde etkili oldu.⁷⁶ Bir diğer deyişle Kobani meselesi İD için bir çeşit onur meselesi ve kan davasına dönüştü.

3. İSLAM DEVLETİ'NİN TOPLUMSAL İLİŞKİLERİ

Yukarıda da belirttiğimiz gibi İD'yi El-Kaide'den farklılaştıran en önemli etken Irak işgali sonrasında toplumsallaşmış bir hareket olarak ortaya çıkmasıdır. Bu bölümde İD'nin kiteselleşmesi, Afrika'ya kadar yaygınlaşmış örgütlenmesi, toplumsal ittifakları, ekonomik altyapısı ve kadın katılımı ele alınacaktır.

3.1. Irak ve Suriye'de İD'yi Güçlendiren Etkenler

⁷⁶ Kobani'deki İD savaşçıları hava saldırılarından sonra Kobani'ye yönelik operasyonlarının ne kadar gerekli ve önemli olduğunu anlatan ve "doğru yolda olduğumuzu daha iyi anladık" şeklinde açıklamalar yapıyor; <http://youtu.be/nG4TCB7ZOXU>

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) raporuna ve basın-yayın alanındaki genel kanıya göre İslam Devleti'nin şuan Irak ve Suriye'de 80 bin civarı savaşçısı bulunmaktadır.⁷⁷ Ancak özellikle İD'nin yeniden yükselişe geçerek dünya gündemine güçlü bir giriş yaptığı son süreçte İD hakkındaki verilerin bazen abartılırken bazen de daraltıldığı düşünülmektedir. Nitekim bizim kanaatimize göre katılım artmaya devam etmekle birlikte İD'nin ortalama 50 bin savaşçısı vardır. İD kuzeyde Türkiye ve Güneybatı Kürdistan'dan güneyde Arabistan ve Ürdün'e kadar, doğuda Bağdat sınırlarından batıda Halep'e kadar olan geniş bir coğrafyayı hala elinde tutmakta ya da en azından operasyonel etkisini sürekli hissettirmektedir. Aynı zamanda kuzey, güney, doğu ve batı sınırlarında onlarca yerde çatışmaya devam etmektedir. Öte yandan karadan savaştığı pek çok farklı örgüt ve ordu gücüne, son zamanlarda başlayan koalisyonun hava saldırılarına rağmen genel olarak geriletilebildiği söylenemez. Üstelik sadece İslam dünyasından değil dünyanın dört bir yanından katılım almaya devam etmektedir ve özellikle Irak'ta Sünnilerin çoğunun siyasi iradesini temsil ettiği anlaşılmaktadır. Video röportajlardan ve saha araştırmalarından çıkarttığımız göre, Sünnilerin hemen hemen yarısına yakını İD'yi kurtarıcı olarak görürken, önemli bir kısmı da Irak yönetimi ve ordusuyla karşılaştırarak tercihini İD'den yana koyuyor. Peki iki ülkeyi önce bölüp sonra birleştiren, Irak-Suriye sınırını kaldırarak bir devlet kurduğunu iddia eden⁷⁸ İD bu güce nasıl ulaştı?

Bu sorunun cevabı özetle bir kaç başlık altında toplanabilir. Aşağıda tarihsel ve küresel etkenler başlığı altında İD'nin dayandığı savaş gücünün büyümesinin Afganistan'ın işgali ile başlayan süreçle ilgisi özetlenirken, toplumsal bağlar başlığında İD'nin özelde Irak'ta, genelde ise bölgede hem yakın tarih hem de İslam tarihinin toplumda biriktirdiği hafızalar ve çatışmalardan faydalanma biçimleri ele alınacaktır. Son olarak ise İD'nin ekonomik karakteri ortaya konacaktır.

Tarihsel ve Küresel Etkenler

-Ortadoğu'ya uluslararası müdahaleler çoğunlukla genelde İslami özelde Selefî hareketleri yok etmek için değil sınırlandırmak için yapılmıştır. Üstelik dış müdahaleye maruz kalan ama tamamen yok edilmeyen güçler bir çok deneyimde tecrübe edildiği üzere uzun vadede iç çelişkilerini aşmakta ve daha da güçlenmektedir.

- İD Afganistan, Kafkaslar, Balkanlar ve Ortadoğu'da 30 yılı aşkın bir savaş deneyimi elde etmiş ve gücünü gönüllü savaşçılardan almıştır. Yani hem yetkin hem de sadık bir ordusu bulunmaktadır.

- 2001'den sonra hareket alanları daralan Afganistan ve Keşmir'deki yabancı savaşçılar için Irak işgali var olabilecekleri ve cihadı sürdürebilecekleri yeni bir alan sağlamıştır. Suriye cephesiyle beraber ise Kafkasya'daki cihatçı güçlerin önemli bir kısmı Suriye alanında aktifleşmiştir.

⁷⁷ Islamic State 'has 50,000 fighters in Syria'

<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/islamic-state-50000-fighters-syria-2014819184258421392.html>

⁷⁸ The Islamic State (Vice News) - <http://youtu.be/AUjHb4C7b94>

- Türkiye ve Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu muhtelif devletlerin kendi içlerindeki cihatçı unsurlarına 'bizden uzak olsunlar, biz bulaşmayalım da gidip oralarda ne yaparlarsa yapsınlar, ölsünler kurtulalım' şeklindeki yaklaşımları İD'nin büyümesine sebep olmuştur.

-Çoğu demokratik ve şeffaf olmayan bölge devletleri birbirlerini kontrol ederken ve birbiriyle rekabet içindeyken kısa dönemde çıkarlarına uygun davranan illegal örgütleri desteklemiştir. Batı devletleri de benzer şekilde davranmışlardır. İD'de bu destekten payını almıştır.

- Yaptığımız saha araştırmasına göre Batı'dan İD'ye yapılan katlımlarda, neoliberal politikalar ve İslamofobi önemli bir rol oynamıştır.⁷⁹

İdeolojik ve Toplumsal Bağlar

-İD Amerikan işgali ve sonrasında Irak Baas'ıyla ve bu yapının temsil ettiği tabanla çok yönlü bir ittifak kurmuştur.

-Gene işgal sonucunda bölgedeki 1000 senelik Sünni iktidarının sarsılması ve hatta yıkılmasının Sünni toplumdaki tepkisel karşılığını kendi çatısı altında toplamıştır.

-Buna bağlı olarak iktidara gelen Şiilerin Sünnilere karşı 'antikamcı' politikalara karşı tepkisini siyasi ve sosyal hayatta örgütlemiştir. Irak Anayasası'nda tüm halkları etnik ve mezhep kimliği üzerinden temsiliyete çağırarak yaklaşım da bu örgütlenmenin oluşmasında kolaylık sağlamıştır.

- Irak ve Suriye'deki 'düşman cephelelerinde Şiilerin ve Alevilerin olmasının İD'nin ideolojik olarak yürüttüğü mezhep savaşlarını kolaylaştırması da önemli faktörlerden biri olarak sayılabilir. Sünni İslam kaynaklarında selefi-cihadi çizgi geleneği güçlü dayanaklara sahiptir ve bu özellikle fakir ve kırsal kesimdeki Sünnileri, Aleviler ve Şiiler olarak tanımlanan iktidar güçlerine karşı örgütlemek için yürütülen tartışmalarda ve yapılan propagandalarda yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu sayede İD savaşı, Amerika'ya karşı yürütülen ve 11 Eylül'de örneği görülen cihattan farklı olarak, daha geniş tabanlı, doğrudan ve sonuçları çok daha kısa dönemde ve kolayca elde edilebilecek bir cihat biçimine doğru evrilmiştir.

- Suriye'de faaliyet gösteren diğer örgütlerden farklı olarak İD, hakimiyeti altında tuttuğu geniş coğrafyada normal günlük hayatın devam etmesini sağlamış, bölgede yaşayan halkın ihtiyaçlarını görece daha ucuza ve daha rahat karşılamış, çeşitli sosyal hizmetlere önem vermiştir. Aynı şekilde Irak'ta da merkezi hükümetin Sünnilere yönelik "marjinalleştirme" politikaları sonucunda gündelik hayatı zorlaşmış halka hizmet götürmeyi başarmıştır.

Örneğin Musul'dan kaçan bir taksi şoförü "Musul halkı IŞİD'i de Maliki'yi de sevmez ama IŞİD'in yönetimi altında daha rahat edeceğini, en azından su ve elektrik bulacağını düşünüyor, IŞİD'den memnunlar" demektedir.⁸⁰

⁷⁹ Konuyla ilgili olarak Özgür Gündem'de yayınlanan 'IŞİD ve Batı' başlıklı Metin Yeğin yazısı okunabilir: http://www.ozgur-gundem.com/index.php?haberID=121394&haberBaslik=IŞİD%20ve%20Batı&action=haber_detay&module=nuc e&authorName=Metin%20YEĞİN&authorID=134

- İD'nin son zamanlarda Sünni kesimlere yönelik politikalarını yumuşattığı da gözden kaçmamalıdır. Örneğin esir aldığı askerler içerisinde Sünni olanları öldürmeme ve serbest bırakma kararı dahi alınmıştır.⁸¹

- İD'yi bölgedeki diğer örgütlerden farklı yapan 2006'dan beri kendini bir örgüt gibi değil tam anlamıyla bir devlet gibi organize etmesidir. İD silahlı bir grup ya da "çete" olmanın ötesinde, çok çeşitli örgütleri bünyesinde barındırmayı başarmış ve aşiret yapıları ile koalisyonlar kurmuştur.

- İD toplumun kendisiyle beraber hareket etmesine yönelik çalışmalar da yapmaktadır. Suriye ve Irak'ta yerelden binlerce memur, mühendis, öğretmen, belediye işçileri ve diğer işçi-emekçiler maaşlı bir şekilde İD'yi bir devlet olarak tanıyarak çalışmaktadır. Aynı şekilde İD casus yakalayan ya da casusluk faaliyet tespit edip ihbar eden herkese 5000\$ vaat etmektedir.⁸²

- İD'nin toplumsal alanda kök salmasının ve çok geniş bir coğrafyada etki alanı yaratabilmesinin bir başka sebebi ise iletişim ve propaganda çalışmalarına büyük önem vermesi ve bu çalışmalarında sosyal medyayı en aktif şekilde kullanmasıdır. Propaganda ve sosyal medya İD için en az savaşta kullandığı silahlar kadar değer görmekte ve tüm vilayetlerde yaşanan olaylar, gelişmeler, eylemler her gün teknik olarak işlenerek sunuma hazır hale getirilmektedir.⁸³ İD'nin –sürekli kapatılmasına rağmen yenisini açtığı- onlarca hesabı ve sitesi; bunları ve bunlara eşlik eden fotoğraf ve videoları geniş bir sosyal medya ağında paylaşmaktadır.⁸⁴

Ekonomik Güç

- İD'nin ekonomik yapısı başlı başına incelemeye değerdir. Yukarıda belirttiğimiz gibi İD, El Kaide kökenli olup, kurucu ve üyelerinin sahip olduğu varlıklardan ciddi şekilde yararlanmıştır. Üstelik her ne kadar kanıtlanamasa da Körfez ülkelerinden ciddi miktarda para aktarımı olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bunlardan daha önemlisi İD neo-liberal ekonomide kanuni bir çerçeve edinmiş olan ilksel birikim modellerinin tamamını işgal sonrası oluşmuş illegal alanda başarılı bir biçimde uygulamakta ve bunların meşruiyetini de yine İslam'ın genişleme ve fetih dönemi pratiklerine atıfta bulunarak sağlamakta ve kadim bir geleneğe dayandırmaktadır. Bir diğer deyişle İD'nin büyümesini dünyadaki hegemonik birikim biçimlerine bağlamak ve İD'nin bu anlamda kapitalizm içinde yer tutmuş bir örgüt olduğunu görmek gerekmektedir.

⁸⁰ ISIS seen as liberators by some Sunnis in Mosul

<http://www.al-monitor.com/pulse/ar/originals/2014/06/isis-mosul-takeover-residents-blame-iraqi-army.html#>

⁸¹ İD Şii askerleri infaz edip Sünnileri serbest bıraktı

http://www.zaman.com.tr/dunya_1700-askeri-infaz-ettik_2224694.html

⁸² İD'nin Halep valiliği tarafından yayınlanan bildiri; <https://pbs.twimg.com/media/B3J1VF4IAAMM2Qh.jpg>

⁸³ Yine yapılan görüşmelerden aktarılanlara göre İD'nin Türkiye ve Kürdistan için özel bir medya ofisi bulunmaktadır ve İD'nin Türkiye ve Kürdistan'a yönelik enformasyon çalışmaları Rakka'daki medya ofisi üzerinden yürütülmektedir.

⁸⁴ Habertürk'te yayınlanan 'Bir PR başarısı olarak (İŞ)İD' başlıklı Ruşen Çakır'ın ilgili yazısını okuyabilirsiniz; <http://tr.rusencakir.com/Bir-PR-basarisi-olarak-ISID/2996>

- İD taktiksel olarak öncelikle yeraltı ve yerüstü doğal zenginlikleri olan yerleri ele geçirmeye ve bu kaynaklar çevresinde güçlü bir biçimde konuşlanmaya gayret etmektedir. Hakimiyet alanlarında bulunan petrolden günlük 3 milyon dolar gelir elde edildiği iddia edilmektedir.⁸⁵

- Savaş ganimetleri İD'nin ekonomik altyapısını sağlayan diğer önemli bir gelirdir. Savaşta elde edilen silahlar, ele geçirilen bölgelerde, bankalarda ve evlerde bulunan yüksek meblağlarda nakite el koyma, arkeolojik eserlerin parçalanarak satılması ve 'fethedilen' yerlerden alınan esirlerin köle ve cariye olarak pazarlanması hem ekonomik hem sembolik gücünü arttırıcı para kaynaklarıdır.

3.2. İD'nin Irak ve Suriye Dışındaki Varlığı

İslam Devleti ifadesi doğrudan Irak ve Suriye'de hakimiyet altında bulundurulmuş bölgeleri kapsasa da İD'nin örgütsel ve ideolojik faaliyet alanı Irak ve Suriye'den ibaret değildir. Libya, Somali, Kafkasya (Çeçenistan, İnguşetya, Dağıstan), Tunus, Yemen, Nijerya, Afganistan, Pakistan, Cezayir, Lübnan, Sudan, Mısır, Filipinler ve Endonezya'da İD'ye bağlı ve 'Halife Bağdadi'ye biatlı bir çok aktif silahlı örgüt bulunmaktadır. Bu örgütlerin Irak ve Suriye'deki gibi geniş hakimiyet alanları olmamakla birlikte etkili silahlı eylemler gerçekleştirmektedirler.⁸⁶

Libya'nın bir liman şehri olan Derne'nin 2014 Kasım ayında İD hakimiyetine geçmesi de önemli bir gelişmedir.⁸⁷ Derne kenti Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'a bağlı Girit Adası'na 350 kilometre deniz mesafesi uzaklığındadır. Bağdadi 14 Kasım'da yayımladığı sesli mesajda, "Ey Müslümanlar, İD'nin Suudi Arabistan, Yemen, Mısır, Libya ve Cezayir gibi farklı ülkelere kadar yayıldığı yönündeki yeni gelişmelere sevinebilirsiniz. Bu ülkelerdeki gruplar yerel adlarını bırakarak emirliğe katılmış ve başarılı adamlarımız buralara yerleşmiştir" diye konuşmuştu.⁸⁸

Ayrıca İD'nin İslam dünyası başta olmak üzere aralarında Türkiye, Kürdistan, İran ve Avrupa'nın da olduğu ve silahlı faaliyette bulunmadan örgütlendiği bir çok ülke bulunmaktadır. Irak'tan sonra en güçlü toplumsal tabana sahip olduğu yerin ise Suudi Arabistan olduğu tahmin edilmektedir ve toplum nazarında sürekli yükselen sempatisi Arabistan rejimini tedirgin etmektedir.⁸⁹

⁸⁵ تنظيم الدولة الإسلامية يجني أكثر من 3 ملايين دولار يوميا <http://arabic.rt.com/news/758340>

⁸⁶ Örneğin Nijerya'da faaliyet gösteren ve bazı bölgelerin hakimiyetini ele geçirmiş olan Boko Haram örgütü İD'ye bağlıdır. Başka bir örnek olarak; Libya savaşının önemli aktörlerinden ve İD'ye bağlı olan Ensarus Şeria'nın bir operasyonu; <http://www.takvhaber.com/ensarus-serianin-yeni-ganimetleri-resimleri,31.html>

⁸⁷ Libya'da IŞİD eyaleti - http://www.radikal.com.tr/dunya/libyada_isid_eyaleti-1235516

⁸⁸ El Bağdadi'den gövde gösterisi <http://www.dw.de/i%C5%9Fid-libya-petrol%C3%BCn%C3%BCn-pe%C5%9Finde/a-18083713>

⁸⁹ ISIS vs. Westernized Saudis http://www.huffingtonpost.com/alastair-crooke/isis-aim-saudi-arabia_b_5748744.html

3.3. İD ve İD'ye karşı Uluslararası Koalisyon

Şuan için batılı gazetecileri öldürerek ve Güney Kürdistan'ı tehdit ederek birkaç kırmızı çizgiyi aşmış olsa bile Batı ve Arap dünyası için El Kaide döneminden başlayarak, İD'nin getirileri götürülerinden fazla olmuştur. Genelde Ortadoğu'ya, özelde Irak ve Suriye'ye istendiği anda müdahale edilmesini meşrulaştıran bir etken olması bile bu koalisyon için İD'nin varlığına göz yummaya yeterli bir nedendir. Koalisyon güçleri İD üzerinden yapılan müdahaleyle Ortadoğu'daki varlıklarını pekiştirme, çıkarlarını koruma ve bölgeyi ve bölgedeki güçleri kendilerine uygun biçimde şekillendirmeyi hedeflemektedir.

Örneğin önceleri özelde Bağdat ve Şam, genelde İran ve Hizbullah'ı tavize zorlamak için gerekli görülen İD, bugün Ortadoğu sahnesine güçlü bir çıkış yapan PKK'yi ve hatta biraz da Türkiye'yi tavize zorlamak için kullanılır olmuştur. Kanımızca İD'ye karşı oluşturulan uluslararası koalisyon da İD'yi yok etmeyi değil sınırlamayı ve gösteri yapmayı amaçlamaktadır.

Öte yandan İD'yi yeniden dünya gündemine taşıyan son saldırıları, bir yönüyle İD'nin ABD müdahalesini kendine çekme çabası olarak da okunabilir. Emperyalist, işgalci ve İslam düşmanı olarak görülen ABD öncülüğündeki egemen güçlerin "Halife" liderliğindeki bir İslam Devleti'ne saldırması ne kadar askeri zayıflığa yol açarsa açsın, daha önceden de tecrübe edildiği gibi Arap-İslam dünyasındaki İD sempatisini katlayacaktır. Ki müdahalenin hemen ardından İD'yle çatışan İslamcı örgütlerin çatışmayı durdurma açıklamaları buna bir örnektir. İD'ye daha önce sert eleştiriler getiren Selefi dünyasının önemli şeyhlerinden Şeyh el-Makdisi "Aramızda ne olmuş olursa olsun Haçlı saldırılarına sessiz kalamayız. Devlet'in (İD) dökülen kanı kanımızdır, namusu namusumuzdur. Bu savaşta Devlet saflarında savaşmaya hazırız" demiştir.⁹⁰ İD'yle alakası olmayan ve ABD'nin 'Horasan grubunu hedefledik' dediği Nusra hakimiyetindeki Kefr Diryen'de düzenlenen hava saldırıları ardından bombalanan yerde toplanan kitlenin "Halk İslam Devleti'ni istiyor!" sloganları da kimseyi şaşkırtmamalıdır.⁹¹ Yine koalisyon saldırıları sonrası bir çok tarafsız kalmış Sünni Arap aşiretin İD'yle anlaşarak Devlet'e bağlılıklarını ilan etmeleri de beklenen gelişmelerdendir.⁹² Tam da bu amaçlarla İD'nin koalisyon uçakları tarafından bombalanma görüntüleri İD tarafından gururla uluslararası dolaşıma sokulmuştur.

3.4. Kadınlar ve İD

Dünyada İD'ye karşı gelişen tepkinin en önemli ayaklarından biri İD'nin kadınlara karşı uyguladığı baskı, tecavüz, kaçırma, köleleştirme/cariyeleştirme ve öldürme olaylarıdır. Ki

⁹⁰ - جبهة النصر فتعلن استعدادها للقتال في صفوف الدولة الإسلامية ضد التحالف الصليبي - http://youtu.be/xN17GTG_s_M

⁹¹ - مظاهر تنطال باليدولة الإسلامية تهتف بشعار الدولة الإسلامية - <http://youtu.be/V3-BRbeGmTI>

⁹² - عشائر العراق الشامصفاً بصف معالدولة الإسلامية - http://justpaste.it/3shaer_is

bunlar İD tarafından resmi olarak kabul edilen ve övülen davranışlardır. Örneğin İD'nin resmi yayın organı olan DABIQ dergisinin 4. sayısında köleleştirilen Ezidi kadınlar özelinde kadınların cariyeleştirilmesi yani cinsellik dahil olmak üzere 'her tür hizmet için kullanılması' açık bir dille, geniş şekilde işlenmiş ve pek çok farklı argümanla savunulmuştur.⁹³ Hatta bu 'dini görev' unutulduğu için İslam ümmeti eleştirilmiş ve İD'nin 'bu önemli ameli yeniden ihya etmesi kutsal bir çaba' olarak değerlendirilmiştir. Yine aynı dergide kadınların İD savaşçılarına şeriate uygun olarak bölüştürüldüğü ve cariyeye kadınların 'Devlet' tarafından değil, satma ya da hediye etme hakkı olan "sahipleri" yani İD savaşçıları tarafından satılabildiği, çocuğu olan kadınların çocuklarından ayrılmadan "yeni sahiplerine" verildiği belirtilmiştir. Dini yaklaşımda bir farklılıkları olmasa bile⁹⁴ Nusra Cephesi bu konuda İD'yi taktiksel olarak eleştirmiştir. Nusra Cephesi komutanı Şeyh Kahtani; "Müslümanların bölgedeki tüm Sünni kadınları korumaya, savunmaya gücü olmadan şehvet düşkünlüğü sebebiyle böyle büyük cariyeleştirmeler yapanlara lanet olsun! Irak ordusu yarın Musul'a girerse Ezidiler intikamdan geri duracak mı? Sünni kadınlarımız bu şehvet düşkünü insanların yaptıklarının bedelini ödeyecek" şeklinde bir açıklama yaptı.⁹⁵

Öte yandan her ne kadar İD "düşman" statüsünde gördüğü grupların kadın üyelerine davranışlarında zalim de olsa, genel kanının aksine İD, ideolojik etki alanındaki kadınlardan yoğun pozitif ilgi görmektedir. İD denilince akla savaş geldiği, savaş denilince de akla İD'nin görünen yüzü olan erkek savaşçılar geldiği için, İD sadece savaşan askeri bir güç olarak algılandığı, toplumsal arka planı, tarihsel, dini, ideolojik, ve toplumsal dayanağı yeterli analize tabi tutulmadığı ve zaten İD cinsiyet rejiminde de kadınlar etkin olsa da görünmez olduğu için İD'nin kadın tabanı bugüne kadar yok sayılmış ya da sadece "normal bir Avrupalı" iken İD'ye kaçan genç kadınlar gündem olabilmıştır.

Örneğin İngiliz vatandaşı olan, İD'ye katılan ve İsveç vatandaşı olan bir İD savaşçısıyla evlenen Hatice Dari ve onun "İslam Devleti'nde bir İngiliz ya da ABD'li teröristi öldüren ilk İngiliz kadın olmak istiyorum" şeklindeki tweeti konu edilmiştir.⁹⁶ Oysa İD'nin kadın dergileri, kadın ve aile kurumları ya da el Hansa adındaki kadın polis gücü araştırmalarda ya da haberlerde pek yer bulamamıştır. Öte yandan 20 yaşında evinden kaçarak İD'ye katılan ve yine İD'ci bir savaşçıyla evlenen İskoçyalı Aksa Mahmud'un Rakka'daki kadın polis gücü el Hansa Tugay'ının başına geçmesi ilgi çekmiş, İD ve kadınlar konusu sadece Batı'dan katılım yapan kadınların gündemleşmesiyle sınırlı kalmıştır.⁹⁷ Ancak bu kadınlar birer istisna değildir.

⁹³ DabiQ dergisinin 4. sayısını İngilizce olarak inceleyebileceğiniz pdf linki;

<http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-isis-magazine-Issue-4-the-failed-crusade.pdf>

⁹⁴ Sünni/Selefi çizginin cariyeye konusundaki genel yaklaşımına bir örnek;

<http://www.youtube.com/watch?v=ibWtPL5yhhc>

⁹⁵ Nusra Cephesi liderinin İD'yi cariyeye konusunda eleştirdiği tweetler;

<http://www.ummetislam.net/wp-content/uploads/2014/10/23.jpg>

<http://www.ummetislam.net/wp-content/uploads/2014/10/33.jpg>

⁹⁶ British Woman Vows To Become First Female Jihadist To Kill American Or British Captive

http://www.huffingtonpost.com/2014/08/23/female-jihadist-khadijah-dare_n_5702966.html?utm_hp_ref=mostpopular

⁹⁷ Why are Western women joining Islamic State?

<http://www.theguardian.com/world/2014/sep/29/schoolgirl-jihadist-female-islamists-leaving-home-join-isis-iraq-syria>

Doğrudan katılım yapan kadınların sayıları tam olarak bilinmese bile Avrupalı kurumların yaptıkları araştırmalardan ortalama olarak İngiltere'den 60, Fransa'dan 100'den fazla, Almanya'dan 40 kadar kadının katılım yaptığı bir tablo karşımıza çıkmaktadır.^{98 99} Üstelik İslam dünyasından yapılan katılımlar Avrupa'dan çok daha fazladır. Bu bağlamda karı-koca çocuklarıyla birlikte İD'ye biat ederek, İD hakimiyetindeki topraklara giden ailelerin yanı sıra kocalarını terk edip çocuklarıyla beraber İD'ye katılan kadınlarla ilgili haberler de basına yansımıştır.¹⁰⁰

Nasıl ki dini cemaatlerin görünen yüzünde erkek din adamları ve onların erkek müritleri varsa, ama görünmese de pek çok cemaatin kadın müritlerinin ve mensuplarının sayısı erkeklerden fazlaysa İD için de durum böyledir. Hem kişisel görüşmelerimize, hem İD sitelerine dayanarak İD'ye gerek bireysel, gerek -eşli ya da eşsiz- çocuklarıyla katılım yapan binlerce kadından bahsedebiliriz. Ancak 'aktif savaşçı' olmadıkları için İD istatistiklerinde yer tutmazlar. Dolayısıyla İD'ye katılım yapan kadınlarla ilgili net bir istatistiksel bilgi paylaşmıyoruz. Ancak; İD savaşçılarının çoğunun 'cihatçı gelin' denilen gönüllü İD'ci kadınlarla evli olduğunu, dışarıdan katılım yapmak isteyen kadınların erkekler kadar (maddi imkan, ulaşım gibi) rahat koşullara sahip olmadıkları halde İD'ye azımsanmayacak kadar bir kadın katılımının gerçekleştiğini, -hem İD'nin bölgelerinde hem Arap-İslam coğrafyasında- İD'nin dini ve siyasi yaklaşımını onaylayan, sempati duyan kadınların toplumsal tabanda erkeklerden daha baskın olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle sosyal medyada oldukça etkin olan İD propagandalarının yapıldığı hesapların yine çoğunun kadın İD'ciler tarafından kullanıldığını göz önünde bulundurursak İD'de kadınların erkekler kadar 'var' oldukları sonucu çıkmaktadır.

Burada bazılarının göre 'çağın getirisi' İD'cilerin çoğuna göre 'düşmanın silahıyla silahlanma' olarak değerlendirilen sosyal medyanın önemini de tekrar not düşmek gerekir. Görüşme yaptığımız bir kadının belirttiğine göre eskiden cihatçı kadınlar cihat cephelerini sadece uzaktan gıpta ile seyredip kendi çevreleriyle sınırlı çalışma yürütebiliyorlarken bugün iki sebepten ötürü oldukça aktifler, katılım yapabiliyorlar ve cihadın bir parçası olma imkanı bulabiliyorlar. Bu sebeplerden biri şüphesiz İD'nin günlük hayatın sürdürüldüğü çok geniş bir coğrafyaya hakim bir 'devlet' olması ve dolayısıyla kadın ve ailelerin güvenli ve sürdürülebilir bir yaşam alanlarının olması, diğeri ise örgütlenmelerin ve katılımların eskisi gibi kişisel bağlantılar üzerinden değil daha çok sosyal medya üzerinden gerçekleşmesidir.

Son olarak Irak işgali ve Suriye iç savaşının en fazla mağdur ettiği kesimlerin kadınlar olduğunu hatırlamak gerekir. Cihatçı gelinlik mertebesi de dahil olmak üzere, İD'nin toplumsal hayatı kadınlar üzerinden örgütlemesi, savaşın ve derinleşmiş kapitalizm ve gündelikleşmiş cinsiyetçiliğin nesneleştirdiği, güçsüzleştirdiği ve görünmez kıldığı kadınlara

⁹⁸ British ISIS women form 'sharia police' force - <http://rt.com/uk/186000-uk-isis-women-police/>

⁹⁹ Europe Tries to Stop Flow of Citizens Joining Jihad -

http://www.nytimes.com/2014/10/01/world/europe/isis-europe-muslim-radicalization.html?_r=0

¹⁰⁰ 'İŞİD karımı ve kızlarımı evlendirmiş'

http://www.radikal.com.tr/turkiye/istanbulda_isid_evi_7_cocuk_suriyeye_kacirildi-1236087

aktör olma imkanı vermekte, onları tekrar hayatlarının faili olarak hissetmelerini sağlamaktadır.¹⁰¹

4. İSLAM DEVLETİ'NDE İDEOLOJİ VE KİMLİK

İslam Devleti'nin küresel boyuttaki etkisini sadece yakın tarih bağlamında ele almak ve İD'nin örgütsel kapasitesi ve toplumsal ittifaklarını bu çerçevede haritalandırmak, nasıl olup da böylesi geniş bir alanda etki yarattığını, Ortadoğu'da var olan çelişki ve çatışmalara nasıl yön verebildiğini, Irak ve Suriye içinde yer alan bir çok bölgede şimdiye kadar militan olmamış halkları nasıl katliamın faili ve kurbanı yaptığını açıklamaya yetmemektedir. Nasıl olmuştur ki İD küreselleştiği var sayılan çok çeşitli etik değerleri alt üst etmesine, günümüzde görünmez kılınmaya çalışılan şiddeti her boyutta sergilemesine ve "insanlık dışı" olarak nitelendirilen eylem biçimlerini sahiplenmesine rağmen bugünkü konumuna kavuşmuştur? Toplumsal meşruiyetini sağladığı zemin nedir? Bu meşruiyete geniş bir fail tabanını nasıl dahil etmiştir? Hangi tarihsel kaynaklara atfen yoğun hislenmeler yaratmakta, hangi güncel etmenlerle arzuları harekete geçirmektedir? Bu sorulara cevap aramak ve İD'nin bugünkü başarısını anlamak için ideolojik ve öznel bağlanma ve aidiyet süreçlerine de göz atmak gerekir.

Bu amaçla aşağıdaki kısmın birinci bölümünde fazlasıyla genelleme yapma pahasına, Ortadoğu'da İslamın yayılışında ve iktidarlaşmasında ortaya çıkan çatışmaların tarihsel tortusunun ve derin hafızasının İD'yi nasıl bir güç kıldığını açmaya çalışacak ve İD'nin cihatçı Selefi geleneğinin Sünni halkları etkileme ve harekete geçirme kapasitesinden bahsedeceğiz.

Ancak buraya bir parantez düşelim. Söylemeye gerek dahi yok: elbette Selefilik Ortadoğu coğrafyasında İD'nin tekeli altında değildir ve illaki İD çatısı altında aldığı hale bürünmesi gerekmezdi. Ne de hangi ideolojik manevra ile olursa olsun Selefilik, sadece kendi öz gücüyle ve böylesi hızlı bir biçimde Suriye'deki ve Irak'taki azınlık halinden çıkarak kitleselleşemezdi. Bu kitleselleşmede hem Suriye'de hem de Irak'ta merkezi devletin uyguladığı mezhepçi siyasetler önemli bir rol oynadı. Maliki ve Esad'ın ürettiği mezhepçi siyasetler ikliminde örgütlenen muhalefet de kendini merkezi devletlerin Şii (Irak)-Alevi (Suriye) kimliğine düşman olarak tanımladı ve cihatçı Selefi gelenek çatısı altında birleşti. Tüm selefi örgütler arasında İD sefeliciliğinin farkı ise, Selefilik İD elinde bütüncül ve ulusal coğrafyaları aşan bir vaat taşıması, bir coğrafya düşlemesi ve ezilmiş Müslümanlar için İslamın altın çağına referansla yeni bir geleceğe işaret etmesidir. İD bu ideolojik bütünlüğü Peygamber sonrası İslami geleneğin savaş kültürü içinden (yerel), fetihçilik ve cariyeleştirme gibi geçmiş hafızaları harekete geçirerek (tarihsel) ve herkesin kolayca kabul edeceği ve çok farklı şikayetleri aynı torba içinde biriktirmeyi mümkün kılacak bir düşmanlaştırma (siyasi) sayesinde yapmıştır. İD'nin söylemleri ve pratikleri, hem ezilmişlikten gelen gündelik öfkeleri bir büyük intikam hikayetine eklemlenmekte, hem de sömürgecilikten beri süregelen umutsuzluk tarihini gündelik ve hedefi belirli bir öfkeye dönüştürmeyi başarmaktadır. İD,

¹⁰¹ Bkz. Rabia Tamer. "DAİŞ'e Katılan Kadınlar", Yeni Özgür Politika, 9 Aralık 2014, s.2.

Zulüm/Küfür=Esad=Alevi=İşbirlikçi=Amerika=Şii=Maliki=İran=Hizbullah şeklinde giden bir sonsuz denklemde, bugünkü Ortadoğu'nun kaosunu ve çok çeşitli tarihsel ve kültürel farklılıkları kolayca okunur, anlaşılır ve karşısında kolayca pozisyon alınabilir kılmakta ve böylelikle popülerleşebilmektedir.

Bu bölümün ikinci bölümünde ise Ortadoğu'daki İD rüzgarını geçen on yılda yapılmış Afrika analizleri üzerinden gerçekleştireceğiz. İD Selefiligi, ezilmiş kesimlerin modern batı dünyasını ev edinmemelerinin farklı coğrafyalarda ortaya çıkardığı hakikate el koyan çok çeşitli oluşumlarla akrabalık içindedir. Örneğin, 1980'li yıllardan günümüze Afrika kıtası da Ortadoğu'ya benzer iç savaşımlardan geçti. Bu iç savaşımlarda da soykırım, katliam, ilksel birikim biçimleri, küresel ağlar, tecavüz ve çeteleşme önemli rol oynadı. Bu savaşların bir kısmı kabilecilik ve etnisite üzerinden anlaşılrsa da savaşta yaşanan şiddet ve pornografi başka tür analitik araçları, son dönem kapitalizmin dayattığı iktidar, kimlik ve öznellik biçimlerini incelemeyi gerektirdi. Biz de aşağıda Ortadoğu için benzer bir anlatıya yer vereceğiz. Böylelikle İD'yi küresel bir vaka olarak, kolonyalizm ve neoliberalizmin bir ürünü olarak ele almak mümkün olacak. Elbette bu anlatı daha derinlikli analizlerle beslenmeli ve geliştirilmelidir.

4.1. İD'nin İdeolojik-Dini Dayanakları, İslam ve İslam Devleti

İktidar, tarih boyunca kendisi için tehdit olarak gördüğü ve insanlığın ürettiği ortak değerlerin muhalif potansiyellerini tasfiye etmiş ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Bilim nasıl iktidarlaştırılarak özgürlüğünü ve özgünlüğünü kaybetmiş ve bilimcilik insanlığa ve yeryüzüne musallat olmuş bir nevi çağdaş putçuluğun kaynağı olmuşsa din de iktidarlaştırılarak özünü yitirmiş ve din adına dincilik yaşanmış, din tarihini de 'karşı din' olarak nitelenebilecek dincilik yazmıştır. 'İslam Devleti' adı üzerinde iktidarlaşmış, ezilenlerin deneyiminden koparak devletleşmiş İslam yani, bir çeşit karşı-İslam akımın temsilcisidir. Ancak unutulmamalıdır ki bu karşı din geleneği İslam dini tarihi ve İslam dünyasında 'marjinal' bir yerde değil genel ve egemen bir şekilde tezahür etmektedir. İD'nin bu açıdan genel İslami anlayışı ve kaynağı karşısına alarak yeni bir yorum, yeni bir uygulama getirdiği söylenemez. Nitekim gittiği her bölgede Çeçenistan'dan Balkanlara, Afganistan'dan Sudan'a bir karşılık bulması geleneksel ve devlet merkezli İslami anlatılarla çelişmemesindedir. Özellikle İslam dünyası dediğimiz coğrafyanın (Hristiyan coğrafyasına benzer bir biçimde) fetihlerle İslamlaştırma hafızası günümüz İD'nin fetihçi zihniyetine kolayca anlam vermeyi ve eklemelenmeyi mümkün kılmaktadır. Yani İD "İslam bu değildir" denerek başa çıkılacak bir fenomen değildir ve İD ile mücadele İslam tarihinin yeniden, bu kez ezilenlerin gözünden yazılmasını çağırır.

Aşağıda yer alan tartışma özcü bir yaklaşım geliştirmek adına değil bugünkü İD pratiklerinin ve etki alanının ciddi bir toplumsal ve ideolojik muhalefet geliştirilmediği takdirde alabileceği karakteri ortaya çıkartmak amacıyla.

4.2. Selefi Sünnilik

Mezheplerin kurulması ve kurumsallaşması ve ardından ‘Sünnilik’ ifadesinin mezhepleri de kapsayan daha genel bir ifade halini alması dolayısıyla ‘Sünni Selefi’ tanımı Selefiler tarafından daha muteber görülmüştür. Selefiler ‘ehli hadis’ olarak da isimlendirilir.

‘Önceki’, ‘öncü’ anlamına gelen ‘Selefi’lik ile İslam dininin, peygamber, halifeler (özellikle ilk üç halife) ve arkadaşlarının (sahabe ve tabiin) hayatlarındaki uygulamalara bakılarak yaşanılabileceği savunulur. Yani Selefiler, dini yaşamak için öz kaynağından (Kuran) ziyade peygamberden sonra oluşturulan ve uygulanan kaynakları referans alırlar. Selefilikteki kadar baskın olmasa da egemen olan genel İslami yaklaşımın da dayanağı ve kaynağı aslında aynıdır. İslam tarihi diye bilinen tarihin de bu anlayışın tarihi olduğunu söyleyebiliriz.

ID Selefi cihatçılığın uyguladığı pratiklerin, örneğin kendileri dışında herkesi ‘kafir’ görmeleri, ‘kafirlerin kanlarının, mallarının ve kadınlarının kendilerine helal’ olarak bilmeleri, savaşarak ‘fethettikleri’ bir bölgede yaşayanların hepsini esir saymaları, bunlardan erkekleri köleleştirmeleri, kadınları cariye yapmaları ve bunların tecavüz ve satma ya da hediye etme hakkını ellerinde tutmaları, kendi içlerinde bile en ufak dini yaklaşım farklılığını tekfir etmeleri -yani küfür sebebi görmeleri ve kafir ilan etmeleri-, tekfir ettikleri kişiler olan mürtetleri yani dinden çıkmışları öldürmeleri, namaz kılmayan Müslümanı öldürmeleri, işkence yapmaları, recm etmeleri yani taşlayarak öldürmeleri gibi onlarca insanlığa karşı suç olarak tanımlanabilecek tüm uygulamaların, Sahihayn Buhari-Müslim’den Müsned’e kadar muteber (itibar edilen) ve sahih (doğruluğu tasdiklenmiş) Sünni kaynaklarda, Emevilerden Osmanlıya kadarki İslam tarihinde çeşitli dayanakları vardır. Bir diğer deyişle Selefiler İslami kaynaklardan kopuk değildir, tam tersine iktidarlaşmış İslamın tamamına sahip çıkarlar.

Yine belirtmek gerekir ki mezhepler basit fıkıh farklılıklarından değil siyasi ayrışmalarla doğmuştur. Sünnilik/Selefilik ve Şiilik/Alevilik her ne kadar sadece iki ayrı yaklaşım, yorum ve taraf olarak ele alınıp tarihsel bağlamı göz ardı edilse de Muaviye ve Yezit’le beraber savaşan ve kendini ifade eden eğilim Sünniliği/Selefiligi oluşturmuş, Ali ve Hüseyin’le beraber savaşan ve kendini ifade eden eğilim Şiiliği/Aleviliği oluşturmuştur. Sünnilik ve selefilik kendini Şii-Alevi karşıtlığı üzerinden geliştirmiş, yayılmış, siyaset belirlemiş, toplumsallaşmış ve tavır almış bir geleneğe sahiptir. Bununla paralel olarak cihatçı Selefiler yine Arap dışı bir akım sayılabilecek tasavvuf ve tarikatlara karşı da serttirler. Türbeleri ve içinde türbe bulunan mezarları, ziyaretleri bombalamaları, yıkmaları bu yüzdendir. Bir diğer deyişle cihatçı Selefilik benzer kimlikler gibi, karşıtlıktan beslenerek ve ötekileştirerek var olur ve yeniden üretilir.

Selefilik dinin akılcı değil nakilci geleneğindedir. Selefilige göre din, üzerinde akıl yürütmek, sorgulamak, düşünmek, anlamak ve yoğunlaşmak için değildir. Nakledilenler, rivayet edilenler neyse gerçek olan odur, anlam yüzeysel ve şekilseldir. Bu sebeple Şii ve Aleviliğe karşı oldukları kadar tarih boyunca ‘akılcı’, ‘Kurancı’ olarak bilinen akımların da Selefilerin öncelikli hedefleri arasında olduğunu belirtmek gerekir. Sorgulama, kıyas, düşünce yürütme yani akıllı kullanma şeytani bir fiil olarak görülür ve tam teslimiyet istenir. Genel egemen

İslami algıda olduğu gibi Selefiler de 'İslam istislamdır' yani 'İslam teslim olmaktır' derler. Oysa 'İslam' tam ve tüm anlamıyla 'barış' demektir.¹⁰²

Elbette İD salt Sünni-Selefi algı üzerinden şekillenir diyemeyiz. Üstelik Selefiliğe sadece cihatçı Selefilik üzerinden de yaklaşamayız. Her bireysel/toplumsal zihniyet ve karakterde olduğu gibi İD'nin zihin dünyasını oluşturan, belirleyen pek çok farklı faktör vardır. Örneğin Nusra Cephesi de Selefidir, İslami Cephe de, İslam Devleti de.. Mısır'daki Nur Partisi gibi parti kurup seçimlere giren Selefi yaklaşımlar da mevcuttur. Günümüzde Selefilik denilince akla dar Selefilik gelmektedir ancak tekerici değil eleştirel yaklaşan ve demokrasiyi şirk olarak görmeyen, daha az dışlayıcı Selefi yorumlar da vardır. Ve bu iki ayrı yaklaşımın farklı farklı tonları vardır. Nusra ve İD çatışmasında görülen iç ve dış faktörler gibi bu tonları da belirleyen iç ve dış etkenler vardır. Hangi bölgenin, hangi siyasi geçmiş ve toplumsal kültürden çıkmış bireyin, hangi ilişkilerin, hangi dönemin ve çağın Selefiliği? Bu soruların cevaplarının hepsi önemli ölçüde etkilidir. Hatta şehirde yaşayan Selefilikle kırsalda yaşayan selefilik, çölde yaşayan Selefilikle dağda ya da daha sulak ve yeşil bir bölgede yaşanan selefilik ve yine iklimle dolaylı olarak bağlantılı et kültürünün fazla olduğu bir bölgeyle et kültürünün zayıf olduğu bir yerdeki Selefilik gibi hayata, insana, topluma dair her alanda etkili olan bu faktörler İD ve Selefilik konusunda da göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin Kürtlerin çoğunun Şafii, Türklerin çoğunun Hanefi olması da tarihsel öneme sahip (Kürt sorunu araştırma ve tartışmalarında da üzerinde durulması gereken) bir konu olmakla birlikte İD'ye katılımlara bakıldığında Kürtlerin Türklerden daha çok olmasıyla ilgili gerekçelere dair bir ipucu da vermektedir. Benzer şekilde Nusra Cephesi'ne de Kürt Selefiler ve İslamcılardan çok, Türk Selefiler ve İslamcıların ilgi gösterdikleri, katılım yaptıkları gözlemlenmiştir. Elbette güncel siyasetin ciddi etkileri olsa da bu farklılığın baskın faktörü Şafii ve Hanefi kültürlerinin Selefilikle olan tarihi ve mezhebi etkileşimlerinin günümüze yansımalarıdır.

Unutmamak gerekir ki Selefilik yoğun dini motivasyon gerektiren bir akımdır. Bu dini motivasyon ve hassasiyet genellikle yoksul veya kırsal kesimlerde karşılık bulmaktadır. Bu bağlamda genelde Selefilerin özelde İD'nin büyük çoğunluğunu İslam dünyası başta olmak üzere dünyanın Müslüman emekçi sınıfının oluşturduğunu ifade etmek gerekir.

Yukarıda ki tartışmanın ışığında İD sefiliğinin bölgedeki ideolojik yayılımının sebeplerini bir kaç maddeyle tekrar özetlemek gerekirse:

-Cihadçı İslam akımlarında baskın olan Selefilik İD tarafından çok farklı şikayetleri, ezilmişlikleri ve öfkeleri birleştiren bir çatıya dönüştürülmüştür.

-İD Selefiliği hem geçmişe referans vererek tarihsel bir kimlik kurma aracı haline getirmiş, hem Batı ve Batının çok tepki veren ve iki yüzlü olmakla suçlanan insan hakları söylemlerine bir isyan haline getirmiş, hem de iç savaş ve işgalle karmaşıklaşmış Ortadoğu coğrafyasını

¹⁰² Selam (سلام) barış demektir. İslam (اسلام) tam anlamıyla barışı yapmak, yaşamak, yaymaktır- Müslim yani Müslüman (مسلم) ise barışı yaşayan, yaşatan demektir. Türkçe 'ye yerleşmiş Arapça kelimelerden örnek vermek gerekirse; 'haber', 'ihbar'(haberi yapma eylemi), 'muhabir'(haberci, haberi yapan, yayan) ya da 'fesat' (bozgunculuk), 'ifsat'(bozgunculuk hareketi, bozgunculuk yapmak), 'müfsit' (bozgunculuk yapan, yayan) . 'İslam' ve kökü s-l-m (س-ل-م) semitik kökenli olup tüm Sami dillerde ve ilahi kaynaklarda kullanılır. Özel isim değildir, Kuran'da da özel isim olarak kullanılmaz.

düşmanlar ve dostlar, hakiki dindarlar ve mürtetler olarak kolayca ayrıştıran bir harita oluşturulabilmişlerdir.

-Alevi ve Şiileri düşman ilan ederek hem gündelik hayatta mobilizasyon sağlamış, hem de Batı dünyasının savaş araçları karşısında kendini güçsüz hisseden halklara ulaşabilecekleri ve intikam alabilecekleri düşmanlar yaratabilmiştir.

-Selefilğin iktidarcı İslama sahip çıkması onu hem otantikleştirmekte ve yerelleştirmekte hem de ezilen halklara iktidar vaat etmesini sağlamaktadır.

-İD'nin katliamlar ve zorla göç ettirmelerle elde ettiği alanları ve kaynakları taraftarları arasında paylaşması da ona biat edilmesinin başka bir sebebi olarak değerlendirilebilir.

-Son olarak İD Selefilığının gerektirdiği adanmışlık ve motivasyon, partizan ve militan toplumlar yaratmak konusunda etkili bir yöntem olmaktadır.

4.3. Şiddet ve İD

Yukarıda belirttiğimiz gibi Afrika 90'lı yılları ve 2000'lerin ilk yıllarının tamamını şiddeti günümüz Ortadoğu'sunu geride bırakacak bir savaş ortamında geçirdi. Afrika üzerine önemli incelemeler yapan Achille Mbembe'ye göre temelinde zaten şiddet olan devlet mekanizması, neoliberalizmle beraber, ekonomiden büyük ölçüde çekilip, sosyal yönlerini tamamen tasfiye edince hem oldukça zayıfladı ve meşruiyetini yitirdi hem de kendini polisle, askerle, yargıyla yani sadece şiddet üzerinden var eden bir yapı haline geldi.

Devletin eski fonksiyonlarını yitirmesi ve gittikçe daha fazla şiddet ve güvenlik üzerinden var olmaya başlaması onu aynı zamanda kolayca taklit edilebilir bir yapı haline getirdi. Örneğin 1980'lerde El-Kaide'nin kayıt sistemi onu devlet-gibi yaparken, 2000'lere gelindiğinde, gerçekleştirdiği İkiz Kuleler eylemiyle devletmişçesine bir güç ve gizem kazandı.

Öte yandan kaynakların özelleşmeye başlaması, kaynaklar etrafında bundan pay almak isteyen ve küresel ağlara eklenen gruplaşmaları ve bu gruplar arasında çatışmaları ortaya çıkardı. Petrol kuyuları ve maden alanları uluslararası şirketler-savaş lordları-derin devlet ve yerel aktörlerin kurduğu ekonomik ve politik ağların çatışmalarına tanıklık etti. Özellikle gençler için cazip ve büyümlü bir hale gelen savaş ve çatışma devleti taklit ederek, şiddet, zulüm ve hakimiyet üzerinden 'devlet' olmaya çalışan ve sermaye biriktiren onlarca devletçik var etti. Ortadoğu'dan farklı olarak Afrika'da bu devletçikler birbirlerinde din ya da ideoloji üzerinden değil aşiret ve kabile kimlikleri üzerinden ayrıştı. Ancak yine de ölümü göze alarak ve adeta kumar oynar gibi hayatını riske ederek savaşan güçlerin sayısı bugün Ortadoğu'da olduğu gibi günden güne artıyordu. Bu tür bir savaşın getirisi mallar ve halklar üzerinde tahakküm kurabilmek, özellikle kadınlara boyun eğdirerek erkekliği pekiştirmek; hayatın, paranın, toprağın ve canlı cansız var olan her şeyin harcadığı büyük gösterilerin merkezinde ve öznesi olmaktı. Böylece ebedi olarak ve baştan yenik başlanan Batı modernliğiyle rekabette, üretmek değil, harcayarak, tüketerek ve tükenerek öne geçiliyordu.

Afrika'da yaşanan savaşın güncel gerekçeleri ve sosyal-siyasi gerçeklerinden bağımsız olarak burada dikkatimizi çeken önemli noktalardan biri; Batı medeniyetinin mantık ve ahlak sınırlarını aşan bu insanların, ölüme ve medeniyete meydan okumaları, ve bu aşkınlıktan hem zevk almaları, hem güç üretmeleri, hem de büyülenmeleridir. Bu büyü bir yanıyla neoliberalizmin hızlı ve tüketime dayalı kumarbazlığını, finans pazarlarını, ilksel birikim biçimlerini taklit etmekten, bir yanı ise şiddetle girilen sıkı ilişkiden, devlet ve kolonyalizm sonucu maruz kalınmış şiddeti ele geçirerek bunu taklit etmekten kaynaklanır. Bu minvalde göz önünde bulundurmamız gereken şey; çok yönlü gerekçeleriyle beraber, İD özelinde ele aldığımız Ortadoğu'daki şiddetin de bu sosyal psikolojiden bağımsız olmadığıdır. Bu yönüyle Afrikalılaşan Ortadoğu'daki şiddeti iki noktayla ilişkilendirebiliriz.

Birincisi Ortadoğu toprakları tarihine yüzyılın başından beri şiddet damgasını vurmaktadır. Bölgede tahakküm tarihinin doğrudan şiddetle yazılmış olması tüm halkın, özelde ise erkeklerin şiddetle ilişkisinin doğallaşmasına sebep olmuştur. Ancak bu şiddet devletin ve Batı devletlerinin tekelinde bir şiddet olmuştur. Irak işgali ve Suriye devrimi sonucunda başlayan iç savaş ile birlikte ise doğal kaynakların çevresinde kümelen ve çok çeşitli uluslararası bağları olan devlet-tipi örgütler türemiş ve şiddetin tekeli ele geçirmişlerdir. İkinci olarak ise; özellikle sayıları binlerle ifade edilen Avrupa'dan gelenleri de göz önünde bulundurduğumuzda; neoliberal dünyanın en tüketilmiş yerlerinden, yoksulluktan, ayrımcılık deneyiminden gelen ve faillikleri çalınan insanların bu boşlukları yoğunlaştırılmış şiddetle doldurmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. İşlenen cinayetler, katliamlar bu insanlara mitolojik bir hava kazandırmakta, öldürerek ve ölererek dünyanın yok edilen büyüüne büyü kattıkları hissiyatını yaşamaktadırlar. Belki de yoğun şekilde uyuşturucu kullandıklarına ya da efsunlu olduklarına dair efsanelerin arkasında bunun fark edilmesi yatmaktadır.

Şiddet, çok kolay taklit edilebilir ve bulaşıcı bir nitelik taşır. Ne yazık ki şiddet üzerinden kazanılan örgütler/gruplar tarafından dağıtılan/yayılan bu büyüülük ve aşkınlık hissi artık dünyanın bir gerçeği gibi görünmektedir. Avrupa uzun zamandır bu tedirginliklerle şiddet salgınına bölgesinden uzak tutmaya çalışıyor. Ortadoğu'nun en acil ihtiyacı kendini şiddetle gösteren ve kadim bir tarihe atıfla devletleşebilen, iktidarlaşabilen bu büyüye alternatif büyüleri, arzuları, inancı ve öznellikleri üretebilmektir. Yani Ortadoğu'da kendini Selefî cihatçılıkta ve İD pratiklerinde ifade eden yeni dünya tahayyülünü hem anlamak hem de dönüştürmektir.

Sonuç

İD'yi neden tanımamız gerektiğinin bir cevabı da İD'yi ve zihniyetini doğuran siyasal-sosyal koşullarla mücadele etmenin en az İD'yle yürütülmesi gereken acil askeri mücadele kadar önemli olmasıdır. İD'nin askeri gücü kırılabilir, zor olsa da fiili hakimiyetine büyük ölçüde son verilebilir ancak İD bu yöntemlerle yok olacak bir askeri birim olarak görülmemelidir. Kurşunların, bombaların susması sadece sıcak savaşa ara verilmesi anlamına gelecek, toplumsal kriz yaşamın her alanında etkisini sürdüreceği olan soğuk savaş halini alacaktır. Tüm halklara ve inançlara her alanda eşitlik ve özgürlük sağlayacak, adil, doğal, paylaşımcı,

yerel alternatifler sunabilecek bir model perspektifi Ortadoğu halkları için en acil yaşamsal ihtiyaçtır. Tarihin en ağır saldırılarına maruz kalmış, insanı, toplumu ve doğası harabeye dönmüş Ortadoğu coğrafyasındaki İD ve benzeri yapıların toplumsal tabanları dahi bir yönüyle bu eksikliğin kurbanları olmuştur.

SAMER İD gerçekliğini sağlıklı ve geniş bir tartışmaya açmak için üç başlıkla toplantılar yapmayı amaçlamaktadır ve elinizdeki metnin bu toplantılara bir çerçeve oluşturacağı umulmaktadır.

1. Ortadoğu'daki Siyasi Aktörler ve Bunların İlişkileri

Ortadoğu'daki tüm savaşlarda uluslararası güçler rol oynamıştır. Aynı şekilde bölgesel hegemonya çekişmesi içinde olan Arap-Türk ve Fars devletleri de hem sıcak hem soğuk temasları şekillendirmiş ve uluslararası güçlerle ittifak kurmuştur. Bu ittifakların Suriye savaşı çerçevesinde ve Kobani başta olmak üzere İD'nin açtığı çok çeşitli cephelerde ne gibi biçimler aldığı tartışılması gerekir. İttifaklar ekonomik, siyasi ve toplumsal seyirler almakta, üstelik bu üç alan kimi zaman uyumsuzluk göstermektedir. İD'ye karşı geliştirilecek bir mücadelede bu ittifakların sistematik ve ayrıntılı bir haritalandırması gerekmektedir.

Bu bağlamda raporda eksik kalan bir başka başlığa da değinmek gerekmektedir. İslam Devleti ile İsrail arasında ciddi bir niteliksel ve taktiksel akrabalık olduğu gözlemlenmektedir. Ortadoğu'nun önemli liderlerinden PKK lideri Abdullah Öcalan ve Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın eş zamanlı olarak İD'yi hem İsrail'e benzettikleri hem de İD'nin bir İsrail projesi olduğunu ifade etmeleri de burada paylaşılmaya değerdir.^{103 104} Dine dayalı vaat edilmiş topraklar fikri, Tanrı'nın emaneti olarak görülen devlet, kendine benzemeyenlerin imha edilmesi ya da zorla göç ettirilmesi, dini bir kimlik inşası ve bu dini kimliğe biat eden herkesin el konulmuş topraklara davet edilmesi gibi özellikler ve kendini gizemli ve yenilmez bir güç olarak temsil etmesi, İsrail devletinin var olma, büyüme ve toplumsallaşma biçimleriyle örtüşmektedir. Üstelik batı ülkelerinin tüm Yahudilerden "kurtulmak" ve Ortadoğu'yu kontrol etme çabasının ikinci dünya savaşı sonrası inşa edilen İsrail devleti projesi sayesinde örtüşmesi ile yine aynı ülkelerin İD dolayısıyla hem radikal Müslümanlardan kurtulması hem de İD hamlesini Ortadoğu'yu disipline etmek için kullanışı benzerlik göstermektedir. Bu sebeplerle İsrail-İD ilişkisinin doğrudan değil dolaylı ilişkileri de tartışmaya açılmalı ve yeni yöntemlerle tartışılmalıdır.

2. İD'nin Toplumsal Tabanı ve Örgütlenişi

İD'nin Ortadoğu'da kazandığı toplumsal taban bir bütün olarak incelenmeli ve yüzeyde gözükken bir takım çelişkilere tarihsel ve toplumsal anlamlar atfedilmelidir. Örneğin İD bir yandan kadınlara karşı açık bir düşmanlık göstermekte ve bu sebeple Afganistan dahil olmak

¹⁰³ Öcalan: IŞİD bir İsrail projesidir, AKP de buna karşı direnemez.

<http://www.imctv.com.tr/2014/09/24/ocalan-su-anda-yasanan-yuksek-yogunluklu-savastir/>

¹⁰⁴ نصر الله: الخطر ان التكتفير يو الاسر انيليبينلاز مان - <http://assafir.com/Article/345538/Archive>

üzere bir çok kadın, İD benzeri cihatçı örgütlere karşı bir araya gelmektedir. Öte yandan yukarıda anlatıldığı gibi İD'nin varlığı geniş bir kadın tabanına dayanmaktadır. Bu iki gerçekliğin bir arada anlam verilebileceği toplumsal çözümlenmeleri yapmak gerekmektedir. Yine aynı şekilde İD'nin örgüt biçimi, aşiretlere dayalı toplumsallığı ile sistematik bir devlet kurma arzusu nasıl bağdaşmaktadır? Bunları bağdaştıran gündelik pratikler nelerdir? İD kimlere nasıl yeni ifade alanları ve ne tür siyasi ve toplumsal kimlikler sağlamaktadır? Toplumsallığa dayalı hangi küresel, bölgesel ve yerel ilişkiler üzerinden gelişmektedir?

Yine bir başka açıdan İD'nin Suriye ve Irak'ta alan kazanmasının en önemli sebeplerinden birinin halka hizmet götürmesi olduğu bilinmektedir. Hizmet, şiddet ve demokrasi arasındaki ilişkiyi kavramsallaştıracak çalışmaların da bir an evvel yapılması gerekir.

Bununla ilgili olarak Şengal'den zorla göç ettirilen Ezidilerle yapılan araştırmalar Arap ve Sünni Kürt komşularının da İD katliamlarına iştirak ettiğini göstermektedir. Gündelik hayatın içinde ne gibi ayrımcılıklar ve anlam haritaları, bu halkları böylesine çabuk bir biçimde katliamın faili yapmıştır? Hangi iktidar ve liderlik pozisyonları böylesi katliamların gerçekleşmesini mümkün kılmıştır?

3. Ortadoğu'da İdeoloji ve Kimlik

İD yakın kapitalist ve ulus-devlet tarihinden kopartılarak anlaşılabilir. Hatırlanmalıdır ki dünyadaki faşist hamleler genellikle büyük özgürlük arayışlarını takiben gerçekleşmiştir. İD'nin yeniden ve daha güçlü ortaya çıkışının da Arap devrimlerinin hemen arkasından gerçekleşmesi rastlantı değildir. Bölgedeki Kürt ve Arap devrimleri tekçi ulus kimliklerini, neoliberal siyasetleri ve devlet baskılarını hedeflemiştir. Ancak bu devrimci arayışın ortaya çıkardığı hakikat farklı iktidarlar tarafından el konularak evcilleştirilmeye çalışılmıştır. İD'nin oluşturmaya çalıştığı yeni kimlik, devlet ve ekonomi ve harekete geçirdiği hafızalar bu bağlamda ele alınmalıdır. Bu anlamıyla Kobani savaşının Stalingrad direnişine benzetilmesi de rastlantı değildir. Bir yanda devletlilik karşıtı, halkların bir arada yaşaması ve doğrudan demokrasi yöntemleriyle kendi kendini yönetmesini arzulayan Özgürlük Hareketleri bir yanda ise devleti ve kimliği mutlaklaştıran, imha ve katliama dayalı İD anlayışı bulunmakta; üstelik ikisi de 70'lerin sonuna dayanan tarihlerinden biriktirdikleri devlet dışı örgütlenme ve çatışma deneyimlerini karşılıklı sınamaktadır. İkisi de var olan Ortadoğu düzenine alternatif geliştiren bu hareketlerin Ortadoğu geleceğinde oynayacakları olası roller de iyi değerlendirilmelidir.

Kanımızca İD Arap devrimlerinin ortaya çıkardığı etik hakikate, Nazilere benzer biçimde el koymuş, eşitlik, özgürlük ve demokrasi arzularını kendi iktidarına tahvil ederek imha etmeye kalkışmıştır. Nitekim özellikle cihatçı Selefilik maddi gücünden kaynaklanan küresel cihat akımındaki hakimiyetiyle birlikte Bosna, Keşmir, Çeçenistan gibi ezilen Müslüman halkların direnişlerine de büyük darbe vurmuştur. Bölgenin doğal, tarihi, kültürel hassasiyet ve renklerini tanımayan ve zamanla bunlara karşı cephe alan cihatçılar yerel direniş dinamiklerini tasfiye ederek, darbeleyerek, tanımayarak ve uzlaşmayarak hem uluslararası arenada hem halk nezdinde haklı mücadelelerin meşruiyetini kaybetmesine sebep olmuşlardır. Öte yandan, İD'yi doğuran, besleyen, büyüten siyasi, sosyal ve özellikle

ideolojik-dini etkenlerin iyi anlaşılması gerekir. İD'nin topluma, tarihe, siyasete, zamana ve mekana işlemiş zihniyeti klasik 'terörle savaş' mantığı ve askeri yöntemlerle yok edilemeyecek çok boyutlu bir vakiadır. İndirgemeci yaklaşımlarla değil ancak tüm gerçekliklerini tanıyarak, anlayarak İD'ye ve arkasındaki güçlere karşı –askeri, siyasi, toplumsal, ideolojik projelerin eş güdümlü yürütülmesi ile- başarı elde edilebilir. İD bu bağlamda önemli bir tarihi fırsat olarak da görülmelidir. İD'yi tanımak bir bakıma Ortadoğu ve tarihini tanımaktır.

İslam Devleti'nin son zamanlarda Ortadoğu'da genişleyerek ilerlemesi, Suriye ve Irak'ta çok çeşitli cephelerde savaşması ve kontrol altında tuttuğu topraklarda bir yandan katliamlar yaparken bir yandan da yerel aktörlerle iş birlikleri kurarak bir toplumsal hareket haline gelmesi, Ortadoğu uzmanları başta olmak üzere herkesin dikkatini çekiyor. SAMER olarak bizler de Ortadoğu'da yaşanan değişimleri anlamak ve Ortadoğu ölçeğinde tutarlı, özgürlükçü ve eşitlikçi bir siyaset geliştirmek için etkisi Ortadoğu'yu da aşmış olan İslam Devleti yapısını tüm yönleriyle tanımak ve yakinen takip etmek gerektiğine inanıyoruz. Kanımızca İD hakkında ne kadar çok söz söylenmiş olursa olsun, hala Ortadoğu'nun içinden yapılmış bilimsel çalışmaların azlığı ciddi bir eksiklik. Bu bağlamda, bir başlangıç yapmak adına, geniş kesimler için bir tartışma çerçevesi sunmasını umduğumuz bu çalışmayı hazırladık.

Bu çerçeve metinde, İslam Devleti örgütünün bugünkü siyasi, askeri ve toplumsal konumunu, Sovyet-Afgan savaşından itibaren ortaya çıkışı, büyüüşü, girdiği ilişkiler, liderleri, ayrışmaları ve ittifaklarını izleyerek açıklamaya çalışacağız. Ayrıca İD'nin ideolojik ve düşünsel arka planını tartışacak ve bu arka planın toplumsallaşma serüvenini anlatacağız. Son olarak bundan sonra İD ile ilgili yürütülecek siyasi ve toplumsal analizlere yön vermesini umduğumuz başlıkları sıralayacağız. Kanımızca orta vadede İD, Ortadoğu coğrafyasının bir gerçekliği olarak var olmayı sürdüreceği gibi Ortadoğu'daki çatışmalı durum da devam edecektir. Bu sebeple Ortadoğu'yu anlamak için ivedi olarak hem siyaset bilimin, hem toplumbilimlerin, hem tarihsel anlatıların hem de antikapitalist analizlerin kesiştiği bir yeni paradigmanın temelleri bir an evvel atılmalıdır.

